

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketalous, Lappeenranta
International Business Management in Russia

Sari Heikkinen

ERITYISTALOUSALUEET JA TEOLLISUUSPUISTOT VENÄJÄLLÄ SUORIEN ULKOMAISTEN INVESTOINTIEN EDISTÄJINÄ

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

Sari Heikkinen

Erityistalousalueet ja teollisuuspuistot Venäjällä suorien ulkomaisten investointien edistäjinä, 61 sivua

Saimaan Ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Liiketalous

International Business Management

Ohjaajat: lehtori Sari Jokimies, markkinointi- ja liiketoiminnan kehittämisjohtaja Antti Pätilä, Konsu Oy

Opinnäytetyön aiheena oli tutkia Venäjän erityistalousalueita ja teollisuuspuistoja suorien ulkomaisten investointien kohteena. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, mitä erilaisia keinoja Venäjän erityistalousalueet ja toisaalta teollisuuspuistot käyttävät houkutelakseen suoria ulkomaisia investointeja, ts. vertailla keskushallinnon ja toisaalta paikallishallinnon käyttämiä taloudellisia, verotuksellisia, lainsäädännöllisiä ja muita keinoja muutaman tapaustutkimuksen kautta. Tarkoituksena on myös arvioida erityistalousalueiden ja teollisuuspuistojen vahvuuksia ja toisaalta myös heikkouksia ulkomaisen, näille alueille investointia suunnittelevan yrityksen näkökulmasta.

Työ toteutettiin laadullisella tutkimusmenetelmällä. Teknis-innovatiivista erityistalousaluetta Neudorfia ja teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kalugaa käytettiin tässä tutkimuksessa tapausesimerkkeinä. Neudorfin eli erityistalousalueen osalta tietoa saatiin erityistalousalueen federatiiviseen lainsäädäntöön perustuvista säännöistä. Verrokkina käytetystä teollisuuspuistosta tietoa saatiin mm. Kalugan alueen kuvernöörin haastatteluista sekä kuvernöörin virallisen Internet-sivuston kautta. Näin saatujen tietojen analysointi ja tulkinta toteutettiin sisällön-analyysinä.

Teoriaosuudessa tarkastellaan ensin suoria ulkomaisia investointeja, ja syitä niiden kohdentumiselle tietyille alueille. Samalla tarkastellaan keinoja suorien investointien houkuttelemiseksi maahan. Tämän jälkeen tarkastellaan suoria ulkomaisia investointeja Venäjällä, ja paneudutaan Venäjän erityistalousalueisiin ja teollisuuspuistoihin. Lopussa tarkastelu kohdentuu nimenomaan teknis-innovatiiviseen erityistalousalueeseen Neudorfiin ja teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kalugaan.

Empiriaosuudessa vertaillaan keskushallinnon ja toisaalta paikallishallinnon käyttämiä keinoja houkuttaa investointeja. Samalla tarkastellaan erityistalousalue Neudorfia ja teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kalugaa, ja pohditaan SWOT-analyysiä apuna käyttäen, mitä vahvuuksia ja toisaalta mitä mahdollisia heikkouksia niillä voi ulkomaisen investorin näkökulmasta olla.

Asiasanat: FDI, Venäjä, erityistalousalueet, teollisuuspuistot, investointiedut

ABSTRACT

Sari Heikkinen

Special Economic Zones and Industrial Parks in Russia as Means to Tempt FDI, 61 pages

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Business Administration

International Business Management

Instructors: Lecturer Sari Jokimies and Director, Marketing and Business Development Antti Pätilä, Konsu Oy

The subject of this study is to review Russian special economic zones (SEZ) and industrial parks through the eyes of an international investor. The aim of the study is to discover the different means of special economic zones and industrial parks to tempt foreign direct investments by comparing the fiscal, legislative and financial means used by the local, and, on the other hand, the federal authorities. In addition, as case-studies, the research uses technologically-innovative special economic zone Neudorf and industrial park Lemcon I-Park Kaluga and reviews both the strengths and weaknesses of them as possible locations for foreign direct investments.

The research method is based on qualitative approach. The information concerning the technologically-innovative zone Neudorf is gathered from the regulations of SEZ which are based on federal legislation. The information concerning the industrial park Lemcon I-Park Kaluga was received from the interview of the governor of the Kaluga region and also from his official internet pages. The information received was then examined using content analysis.

The theory part of the study first reviews foreign direct investment and the factors that influence the FDI location decisions. The factors that have been found to tempt companies selecting suitable location for foreign direct investment are also described. The research then reviews foreign direct investments in Russia, and after that describes the characteristics of special economic zones and industrial parks in Russia.

In the empirical part the means of technologically-innovative zone Neudorf and industrial park Lemcon I-Park Kaluga to tempt foreign direct investments are compared. In order to make the differences clearer and to examine the strengths, weaknesses, opportunities and threats that might influence FDI location decisions, technologically-innovative special economic zone Neudorf and industrial park Lemcon I-Park Kaluga are observed with a help of SWOT-analysis.

Keywords: FDI, Russia, Special Economic Zones, Industrial Parks, Incentives

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 SUORAT ULKOMAISET INVESTOINNIT	9
2.1 Määritelmä	9
2.2 FDI:n nykytilanne maailmantaloudessa	10
2.3 Suorien investointien syyt ja tavoitteet	10
2.4 Investoinnin edut ja haitat investorille	11
2.5 FDI:n vaikutukset kohdemaassa	12
2.6 Investointikohteen valinta	13
2.7 Investointien edistäminen	13
2.8 Insenttiivit	14
2.9 Yhteenveto	16
3 SUORAT ULKOMAISET INVESTOINNIT VENÄJÄLLÄ	17
3.1. Venäjän asema suorien investointien kohteena	17
3.2 FDI-volyymit Venäjällä	18
3.3 Investointiedut	19
3.4 Investointikohteet ja toimialat	20
3.5 Venäjän investointi-ilmapiiirin arviointia	20
3.6 Yhteenveto	21
4 ERITYISTALOUSALUEET JA TEOLLISUUSPUISTOT	22
4.1 Määritelmä	22
4.2 Venäjän erityistalousalueiden historiaa	23
4.3 Venäjän erityistalousalueet tänään	24
4.4 Venäjän erityistalousalueiden SWOT-analyysi	25
4.5 Teknis-innovatiivinen erityistalousalue	26
4.5.1 Kohteet ja hallinto	26
4.5.2 Residentit	27
4.5.3 Vienti, tuonti ja tullaus	28
4.5.4 Muutostarpeita ja suunnitelmia	28
4.5.5 Erityistalousalueiden ongelmakohtia	30
4.6 Yhteenveto	30
5 KÄYTETYT KEINOT SUORIEN ULKOMAISTEN INVESTOINTIEN HOUKUTTELEMISEKSI	31
5.1 Pietari ja Pietarin alue	31
5.1.1 Strategiat	31
5.1.2 Veroedut Pietarin alueella	33
5.1.3 Kiinteistönvuokraedut Pietarin alueella	33
5.2. Pietarin erityistalousalue Neudorf	34
5.2.1 Alueen kuvaus	34
5.2.2 Veroedut	35
5.2.3 Tulliedut	36
5.3 Kalugan alue	37
5.3.1 Kalugan sijainti	37
5.3.2 Kalugan alueen menestystarinan tausta	37
5.3.3 Työvoimakysymys	39
5.3.4 Kehittämisen painopistealueet	39

5.3.5 Kalugan alueella myönnettävä valtiollinen tuki	40
5.4 Suomalaisinvestointi ”Lemcon i-Park Kaluga”	41
5.4.1 Tausta ja historia	41
5.4.2 Teollisuuspuistomalli	43
5.4.3 Lemcon i-Parkin investointipaketit	43
5.5 Yhteenveto	44
6 ERITYISTALOUSALUEIDEN JA TEOLLISUUSPUISTOJEN TUOMA LISÄARVO SUORIEKON ULKOMAIKON INVESTOINTIEN KANNALTA.....	46
6.1 Etabloituminen Venäjälle	46
6.2 Erityistalousalue Neudorf	47
6.3 Teollisuuspuisto i-park Kaluga	49
7 AINEISTON ANALYYSINTI	51
7.1 Erityistalousalue Neudorfin ja Lemcon I-Park Kalugan analyysi	51
7.2 Päätelmät.....	56
8 YHTEENVETO.....	57
LÄHTEET.....	59

1 JOHDANTO

Tutkimuksen tausta

Vaikka 2000-luvun aikana suorien ulkomaisten investointien määrä on mm. maailman talouden kasvun hidastumisen myötä laskenut, yritykset etsivät edelleen uusia markkina-alueita ja ovat yhä enenevässä määrin siirtämässä tuotantoaan halvemman kustannustason maihin. Viimeisten kymmenen vuoden aikana myös Venäjän merkitys globaalissa taloudessa on huomattavasti kasvanut. Tästä huolimatta Venäjä on saanut suhteessa vähän ulkomaisia investointeja, ja se onkin joutunut kilpailemaan samoista investoreista Kiinan ja Kaakkois-Aasian maiden kanssa. Esimerkiksi Venäjän investointiriskit, kuten puutteelliset keinot suojata tekijänoikeuksia ja aineetonta omaisuutta, ovat saattaneet lykätä investointien toteutusta Venäjälle. Toisaalta taas Venäjän valtavat luonnonvarat ja laajat sisämarkkinat houkuttelevat investoreja, ja luonnollisesti siis myös suomalaisia yrityksiä.

Ajatus tutkia lopputyönä Venäjän erityistalousalueita tuli työnantajaltani. Osa työnantajani Konsu Oy:n asiakkaista suunnittelee tai on toteuttamassa tuotanto- toimintaan tähtäävää investointia Venäjälle. Näille yrityksille erityistalousalueet ja muut investointitoimintaa tukevat mallit ovat huomionarvoisia.

Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksessa tarkastellaan ensin suoria ulkomaisia investointeja ja syitä niiden kohdentumiselle tietyille alueille. Samalla tarkastellaan keinoja suorien investointien houkuttelemiseksi maahan. Tämän jälkeen tarkastellaan suoria ulkomaisia investointeja Venäjällä, minkä jälkeen paneudutaan Venäjän erityistalousalueisiin ja teollisuuspuistoihin. Case-tapauksiksi nousevat Pietarin erityistalousalue Neudorf ja Lemcon-yhtiön teollisuuspuisto Kalugan alueella Moskovan eteläpuolella, joiden käyttämiä keinoja houkuttaa ulkomaisia investoreja verrataan tutkimuksen lopussa. Samalla tarkastellaan erityistalousalue Neudorfia ja

teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kalugaa ja pohditaan, mitä vahvuuksia ja toisaalta mitä mahdollisia heikkouksia niillä voi ulkomaisen investoinnin näkökulmasta investointikohteena olla.

Tutkimusongelmat

Venäjän erityistalousalueita on tutkittu paljonkin. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, mitä erilaisia keinoja Venäjän erityistalousalueet ja toisaalta teollisuuspuistot käyttävät houkutellakseen suoria ulkomaisia investointeja, ts. vertailla keskushallinnon ja toisaalta paikallishallinnon käyttämiä taloudellisia, verotuksellisia, lainsäädännöllisiä ja muita keinoja muutaman tapaustutkimuksen kautta. Tavoitteena on arvioida näitä keinoja nimenomaan investoinnin kannalta vertaamalla niitä toisiinsa. Tämän lisäksi kyseisten alueiden osalta arvioidaan niiden vahvuuksia ja heikkouksia ulkomaisen yrityksen investoinnin sijoituskohteena.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimus perustuu dokumentteihin ja case-esimerkkeihin, jotka kattavat noin viiden vuoden tarkastelujakson. Valittu tarkastelujakso on perusteltu sen takia, että vuonna 2005 astui voimaan Venäjän erityistalousaluelainsäädäntö. Erityistalousaluelainsäädäntö loi uuden, keskushallinnon ohjaaman instrumentin tuotannollisten investointien toteuttamiseen. Toisaalta alueellisia ja paikallisia instrumentteja tuotannollisten investointien käynnistämiseen on ollut käytössä jo 1990-luvun alkuvuosista, ja niistä on kertynyt jo runsaasti kokemukseräistä aineistoa.

Tutkimuksen metodologiasta ja metodista

Tutkimuksen metodologiaksi valikoitui laadullinen tutkimus, koska tarkoituksena ei ole tilastollisten yleistysten tekeminen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään

kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle (Tuomi, Sarajärvi 2004, 87). Aineistosta pyritään nostamaan esiin merkityksellisiä teemoja, eli tapaus-tutkimusten kautta pyritään yleistyksiin huomioiden kuitenkin aineiston rajoitteet.

Aineiston keruu ja analysointi

Laadullisen aineiston perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi, jota tässäkin tutkimuksessa on käytetty. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, jolloin se saadaan järjestyksi johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi, Sarajärvi 2004, 105)

Tuomen ja Sarajärven (2004, 105) mukaan sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jonka tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tutkimuksessa aineisto eli tiedot erityistalousalueiden tarjoamista eduista erityisalueelainsäädännön pohjalta toimivien alueiden osalta etsittiin erityistalousalueiden virallisilta venäjänkielisiltä Internet-sivuilta. Kyseiset sivut antavat erittäin kattavasti tietoa alueiden perustamisesta, lainsäädännöstä, hallinnosta ja residentiksi ottamisen ehdoista ja eduista.

Vertailukohtana käytetyn eli muun kuin erityisalueelainsäädännön pohjalta toimivan talousalueen tiedot on saatu Kalugan alueen kuvernöörin virallisilta Internet-sivuilta hänen haastatteluistaan ja kirjoituksistaan. Tällaisen alueellisen lainsäädännön pohjalta toimivana vertailualueena oli tässä tutkimuksessa Lemcon-yhtiön teollisuuspuisto Kalugan alueella. Koska kyseinen alue on vielä rakenteilla, siitä saatavilla oleva tieto oli Internetissä vielä kovin vähäistä. Internetin käyttöä tiedonkeruussa perustelen sillä, että tarkoitus on saada mahdollisimman ajantasaista tietoa erityistalousalueista.

Lisäksi opinnäytetyötä varten on haastateltu Konsu Oy:n markkinointi- ja liiketoiminnan kehittämisjohtajaa Antti Pätilää, joka työskenteli vuosina 2005- 2008 Venäjän erityistalousalueita ja innovaatioympäristöjen kehittämistä sivuavissa

hankkeissa. Antti Pätilä on myös tutustunut perusteellisesti Lemcon Investin hankkeeseen Kalugassa.

Erityistalousalue Neudorfia ja teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kalugaa tarkastellaan SWOT-analyysin avulla. SWOT-analyysi (engl. Strengths, Weaknesses, Opportunities ja Threats) on yksinkertainen analyysimalli (Kotler & Keller 2009, 52–53). SWOT-analyysissä tutkimuksen kohdetta eli tässä tapauksessa siis erityistalousalue Neudorfia ja teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kalugaa tarkastellaan sekä sisäisten että ulkoisten tekijöiden valossa. Sisäisiä tekijöitä, joihin tutkittava kohde pystyy itse vaikuttamaan, ovat vahvuudet ja heikkoudet, jotka joko tukevat tai heikentävät tutkittavan kohteen edellytyksiä toimia menestyksellä. Ulkoiset tekijät, mahdollisuudet ja uhat ovat tekijöitä, joihin ei pysty vaikuttamaan. Mahdollisuuksien hyödyntäminen voi luoda uusia menestystekijöitä, kun taas uhkatekijöiden toteutuminen voi pahimmillaan vaarantaa olemassaolon.

2 SUORAT ULKOMAISET INVESTOINNIT

Seuraavaksi käsitellään suoria ulkomaisia investointeja niiden määritelmästä nykytilanteeseen maailmantaloudessa sekä pohditaan sitä, mitä yritykset tavoittelevat suorilla ulkomaisilla investoinneilla ja mitä hyötyjä tai haittoja investorille voi niistä olla. Tämän jälkeen käsitellään investointikohteen valintaa, sekä investointien edistämiseksi tähtääviä toimenpiteitä.

2.1 Määritelmä

Suora ulkomainen investointi (englanniksi foreign direct investment, FDI) on operaatio, joka mahdollistaa yrityksen vieraassa maassa omistaman laillisen yksikön (yrityksen) valvonnan tehokkaasti. Siihen liittyy oleellisten tuotantotekijöiden, kuten pääoman, laitteiden, johdon ja muiden voimavarojen (tietotaito, patentit) siirron muihin valmistusyksiköihin tai tehtaisiin. FDI:n luonteeseen kuuluu myös kotimaassa toimivan yrityksen pitkäaikainen pysyvä mielenkiinto yri-

tystä kohtaan, joka sijaitsee toisessa maassa (Fischer 2000, 549 - 550). Toisaalta FDI on määritelty prosessiksi, jossa yhden maan asukkaat hankkivat omistukseensa omaisuutta tarkoituksenaan kontrolloida tuotantoa, jakelua ja muita toimintoja toisessa maassa sijaitsevassa yrityksessä (Moosa 2002, 1). Kummassakin määritelmässä nousee esiin sana kontrolli eli valvonta. Päätöksenteon ja (yritys)johdon valvonta onkin FDI:n tunnusomainen piirre, joka erottaa sen muista ulkomaisista investoinneista. OECD:n (1993) määritelmän mukaan suora investointi tarkoittaa sitä, että yrityksen tavoite on hankkia pitkäaikaista sitoutumista vaativa kohde. Saman määritelmän mukaan yritys omistaa vähintään 10 prosentin omistus- tai ääniosuuden ulkomailla sijaitsevasta yrityksestä, mikä tarkoittaa, että yritys voi vaikuttaa ulkomailla sijaitsevan yrityksen johtoon.

2.2 FDI:n nykytilanne maailmantaloudessa

Suorien ulkomaisten investointien määrä maailman taloudessa kasvoi nopeasti tuotannon kansainvälistyessä 1980- ja 1990-luvuilla. Esimerkiksi Itä-Euroopassa, latinalaisessa Amerikassa ja Aasiassa ulkomaiset sijoittajat investoivat kasvavan talouden, yksityistämishjelmien ja talouden säännöstelyn vähenemisen seurauksena. 2000-luvun aikana suorien ulkomaisten investointien määrä on kuitenkin laskenut, erinä syinä tähän on maailman talouden kasvun hidastuminen ja huoli yritysten kansainvälisestä turvallisuudesta. Maailmantalouden kriisivuotena 2009 suorat ulkomaiset investoinnit olivat edelleen laskussa jopa 30 – 40 %, kun vuonna 2008 investointien lasku oli 14 % (Kauppapolitiikka 2009). Yleinen suuntaus investointitoimissa on kuitenkin ollut investointivirtojen helpottaminen, ja valtiot ovat malttaneet pidättäytyä laaja-alaisesta protektionismista, joten tilanne ei siinä mielessä ole toivoton.

2.3 Suorien investointien syyt ja tavoitteet

Kun yritys on tehnyt päätöksen ulkomaan markkinoille astumisesta, seuraava päätös on, kuinka se tehdään: epäsuoralla vai suoralla viennillä, lisensoimalla,

joint venture -hankkeena vai suorana investointina (Kotler & Keller 2009, 646). Mitä kauemmas epäsuorasta viennistä edetään kohti suoraan investointia, sitä suuremmiksi kasvavat yrityksen sitoutuminen, riskit, valvonta ja myös mahdollinen voitto. Yleensä yritykset aloittavat ulkomaan toiminnot epäsuoralla viennillä, jolloin yritys toimii itsenäisten välikäsien kautta. Tämä on helppo tapa toimia eikä juuri vaadi investointia. Yrityksen ei tarvitse perustaa edes erillistä vientiorganisaatiota. Miinuksena kuitenkin on se, että näin tehden yritys ei koskaan opi vientitoimintoja. Suorassa viennissä investoinnin sekä riskin osuus on jonkin verran suurempi, mutta myös voitto voi mahdollisesti olla suurempi, kun välikäsiä ei tarvita. Lisensoinnissa lisenssinantaja myöntää ulkomaiselle yritykselle lisenssin tuotantoprosessin, tavaramerkin, patentin tai kauppasalaisuuden käytön maksua tai rojalteja vastaan. Näin lisensoija pääsee uusille markkinoille pienellä riskillä. (Kotler & Keller 2009, 646.)

Yrityksen ulkomaantoimintojen äärimmäisin muoto on suora investointi. Tärkein syy yritysten tekemille suorille ulkomaisille investoinneille on yrityksen kilpailutilanteen parantaminen. Suoran investoinnin muotoja ovat joint venture eli yhteishanke, jo olemassa olevan yrityksen tai sen osuuden ostaminen sekä greenfield-investointi. Joint venture on ulkomaisen ja paikallisen investoijan yhteishanke, jossa osapuolet jakavat sekä kohteen omaisuuden että kontrollivastuun. Varsinkin taloudellisten syiden vuoksi se voi olla osapuolille edullinen keino, toisaalta taas erimielisyyksiä voi syntyä helposti mm. investoinneista ja markkinoinnista. Yritys voi ostaa joko kokonaan tai osuuden ulkomaisesta kokoomasta tai tuotantolaitoksesta (Brownfield) tai rakentaa oman laitoksen (Greenfield). (Kotler & Keller 2009, 649.)

2.4 Investoinnin edut ja haitat investorille

Mikäli markkinat, joille yritys investoi, ovat tarpeeksi suuret, yritys voi odottaa saavansa investoinnistaan selkeitä hyötyjä. Kotler ja Keller (2009, 649) ovat listanneet FDI:n mahdollistamia etuja. Ensisijaisesti yritys säästää kuluja halvemman työvoiman ja raaka-aineiden, ulkomaisen hallinnon myöntämien talou-

dellisten insentiivien ja rahtikulujen pienenemisen myötä. Toiseksi yritys vahvistaa imagoaan kohdemaassa luodessaan uusia työpaikkoja. Kolmanneksi yritys voi kehittää hyvät suhteet hallinnon, asiakkaiden, paikallisten tavarantoimittajien ja jakelijoiden kanssa, mikä helpottaa tuotteiden mukauttamista paikallisille markkinoille. Neljänneksi yritys säilyttää investointinsa valvonnan itsellään ja myös kehittää omia tuotanto- ja markkinointimenetelmiään, mistä taas on hyötyä kansainvälisissä tavoitteissa myöhemminkin. Viidenneksi yritys säilyttää itsellään oikeuden pysyä markkinoilla, vaikka kohdemaata vaatisi, että paikallisesti ostettavat tuotteet sisältävät tietyn kotimaisuusasteen (Kotler ja Keller 2009, 649).

Suoran investoinnin haittapuolena Kotler ja Keller näkevät luonnollisesti riskitekijät. Riskitekijöitä suurelle investoinnille ovat esimerkiksi valuuttariskit, markkinatilanteen huononeminen tai jopa pakkolunastus. Myös toimintojen vähentäminen tai lopettaminen voi koitua kalliiksi, sillä kohdemaata saattaa vaatia yritystä maksamaan huomattavia korvauksia työntekijöille.

2.5 FDI:n vaikutukset kohdemaassa

Suorien ulkomaisten investointien vaikutukset kohdemaahan voidaan jakaa taloudellisiin, poliittisiin ja sosiaalisiin (Moosa 2002, 69). Moosan mukaan taloudellisiin vaikutuksiin voidaan lukea maksutase ja markkinoiden rakenne. Poliittisiin vaikutuksiin voidaan taas katsoa kuuluvan esimerkiksi kansallisen suvereniteetin. Sosiaalisiin kysymyksiin Moosan mukaan taas liittyy esimerkiksi ulkomaisen eliitin muodostuminen kohdemaahan sekä kulttuurivaikutukset paikalliseen väestöön, kuten tapoihin.

Toisaalta suorissa ulkomaisissa sijoituksissa nähdään selvästi myös negatiivisia puolia. Moosan (2002, 3) mukaan maahantulevilla sijoituksilla on sanottu olevan negatiivisia vaikutuksia työllisyyteen sekä kauppataaseeseen. Lisäksi ne voivat hidastuttaa kohdemaan omaa teknologista kehitystä. Merkittävä ulkomainen omistus voi synnyttää huolta suvereniteetin menettämisestä sekä kyseenalais-

taa kansallisen turvallisuuden. Maasta ulkomaille suuntautuvien investointien on puolestaan sanottu vievän maasta työpaikkoja sekä antavan ulkomaisille pääsyn käsiksi kotimaiseen teknologiaan.

2.6 Investointikohteen valinta

Jonesin (2006, 47–48) mukaan yritykset päättävät investointinsa sijainnista ensisijaisesti markkinoiden koon ja kasvun mukaan. Laaja markkina-alue houkuttaa yrityksiä, jotka ovat ehkä jo kasvaneet ulos omilta kotimarkkinoiltaan ja haluavat laajentua uusille alueille kasvattaakseen markkinaosuuttaan. Jonesin mukaan myös alueen saatavilla olevan työvoiman määrä on tärkeä, jotta yritys voi valita työntekijänsä. Myös investointipolitiikalla voidaan vaikuttaa investoijiin. Myöntämällä taloudellisia tai muita etuisuuksia hallitukset voivat houkuttaa ulkomaisia investoreja. Jones kuitenkin huomauttaa, että nämä etuisuudet on suunniteltava huolellisesti, sillä muuten ne joko eivät vaikuta suoriin ulkomaisiin investoreihin tai sitten ne kiinnostavat vain marginaalisia investointeja, joilla ei ole mahdollisuutta menestyä.

Yleinen infrastruktuuritaso voi Jonesin (2006, 47–48) mukaan myös houkuttaa investointeja. Tällöin tavaroiden ja palveluiden jakelu sekä myös työvoiman rekrytointi ja kommunikointi tavarantoimittajien ja ostajien kanssa paranevat. Alueen korkea teollistumisaste lisää oheis- ja lisätuotannon mahdollisuuksia. Samoin alueelle jo sijoittuneiden suorien ulkomaisten investointien määrä kertoo mahdollisesti suotuisista investointiolosuhteista.

2.7 Investointien edistäminen

Fischerin mukaan (2000, 497) tekijöitä, jotka lisäävät suoria ulkomaisia investointeja, ovat mm. liberaali talouspolitiikka, taloudellinen integraatio, sekä alueellisella että globaalilla tasolla, kansainvälisen pääoman liikkumisen säännöstelyn purkaminen (deregulation), uusien teknologioiden saatavuus ja sekä sisäisten että ulkoisten konfliktien rauhanomainen ratkaisu. Fischer korostaa

myös ulkomaisten investoreiden tiedontarvetta. He tarvitsevat Fischerin mukaan tietoa pitkäaikaisista business-näkymistä, vallitsevasta lainsäädännöstä ja mahdollisuuksista tehdä yhteistyötä samalla teollisuudenalalla työskentelevien kanssa. Tiedon ja tiedonkeruun tärkeyttä ei tule investointipäätöstä tehdessä aliarvioida. Tämän takia ulkomaan lähetystöissä tulisi Fischerin mielestä olla saatavilla ajantasaisia lukuja ja mahdollisia investoreita kiinnostavaa materiaalia.

Fischerin (2000, 506–507) mukaan on hyväksytty tosiasia, että maan imago vaikuttaa kansainväliseen kauppaan ja investointiin. Ei ole hänen mukaansa sattumaa, että EU-maat ja USA ovat suurimpia investointien kohdemaita, ja ne ovat myös samalla taloudellisesti stabiileja ja vauraita maita. Yritykset ovat vakuuttuneita, että niiden sijoitukset ovat turvassa näissä matalan riskin maissa. Toinen syy tähän on luonnollisesti se, että yritykset haluavat investoida markkinoihin, joilla on ostovoimaa.

Dunning (2000, 127–128) puolestaan mainitsee investointikohteen valintaan vaikuttaviksi tekijöiksi luonnonvarojen olemassaolon ja niiden hinnan, muiden resurssien, kuten työvoiman saatavuuden, markkinoiden laajuuden, kohdemaan harjoittaman makrotalouspolitiikan, talouden esteiden poiston kohdemaassa sekä erilaiset insentiivit. Insentiivit (engl. incentives) ovat investointeja kannustavia keinoja, kuten veronalennuksia tai tullietuisuuksia, joiden avulla investointien kohdemaat yrittävät houkutellessa ulkomaisia investointeja.

2.8 Insentiivit

Imad A. Moosa (2002, 55) kirjoittaa, että useat hallitukset ovat omaksuneet keinoja, joilla kannustaa investointeja ja toisaalta rajoittaa suoria investointeja, esimerkiksi rajoittamalla investorin toimintaa. Tyypillisesti ne tarjoavat joko taloudellisia tai verotuksellisia helpotuksia ja samanaikaisesti yrittävät rajoittaa monikansallisten yhtiöiden toimintaa rajoituksin. Investoreille myönnettävät insentiivit ovat Moosan mukaan seuraavanlaisia:

1. veroinsentiivit, kuten verohelpotukset, investointiluvat, tulliverohelpotukset.
2. taloudelliset insentiivit, kuten tuet ja avustukset, lainat ja lainatakuut
3. markkinapreferenssit, mukaan lukien monopolit, suoja tuontiperäistä kilpailua vastaan, sekä valtion kanssa solmitut preferenssisopimukset.
4. halvat infrastruktuurin, polttoaineen ja energian hinnat
5. investoijien lähtömaiden pääkaupunkeihin perustettavat tiedotuspisteet. Investointeja tavoitteleva maa perustaa investoreiden tiedotus- ja tukitoimistoja investorimaihin
6. selkeät, tehokkaasti sovellettavat käytännöt suorien investointien osalta
7. joustavat käytännöt sitoa suoriin investointeihin myös paikallista pääomaa

Fischer toteaa (2000, 481), että suotuisat laki-, makrotalous- ja poliittiset olosuhteet eivät yksin voi vaikuttaa suoriin investointeihin, vaan niitä on tuettava muilla keinoin, kuten esimerkiksi tietyille teollisuudenaloille ja alueille kohdennetuilla erityiseduilla, perustamalla erityistalousalueita, organisoimalla tiedotusjärjestelmiä, PR- ja imagonrakentamiskampanjoita ja tiedotustoimistoja. Fischer kuitenkin toteaa (2000, 482), että insentiivien tulisi olla läpinäkyviä ja vastata investoreiden odotuksia, samoin kuin olla kilpailukykyisiä kilpailijoiden etuihin nähden. Etuisuuksista voi Fischerin mukaan tulla tärkeä tekijä, kunhan investorit ovat huomanneet niiden mahdollisuudet. Fischer kuitenkin toteaa edelleen, että insentiivien liian suuri määrä voi johtaa päinvastaisiin vaikutuksiin. Esimerkiksi pitkät verovapaudet ja taloudelliset insentiivit voivat rasittaa maan budjettia. Tämän vuoksi insentiivien tulisi olla olennainen, mutta ei ainoa investointipolitiikan tekijä.

Fischerin mukaan (2000, 483) insentiivejä on kolmea tyyppiä: veroinsentiivejä, sekä taloudellisia ja ei-taloudellisia insentiivejä. Veroinsentiivit on kohdennettu yleisen verotaakan ja investoinnin takaisinmaksuajan vähentämiseen. Taloudellisiin insentiiveihin voidaan Fischerin mukaan lukea kansallisen, alueellisen tai paikallisen hallinnon myöntämät suorat maksut tai avustukset, kuten investoin-

tien osittaiset korvaamiset maana, rakennuksena tai laitteina, yrityksen R&D:n korvaaminen, mikäli yritys tekee kyseisenä vuonna voittoa.

Ei-taloudellisiksi insentiiveiksi Fischer luokittelee ne toimenpiteet, joiden on tarkoitus parantaa ulkomaisten yritysten teknisiä ja operatiivisia olosuhteita. Tällaisia ovat esimerkiksi julkisen rahoituksen myöntäminen infrastruktuurin parantamiseen, paikallisen työvoiman erityiskoulutusohjelmien rahoittaminen, ulkomaisten yritysten mahdollisuus osallistua julkisiin tarjouskilpailuihin samoilla ehdoilla kuin kotimaiset yrityksetkin osallistuvat, investoreiden vierailukäynnit isäntämaan laskuun, nopeat viranomaismenettelyt, esimerkiksi yhden luukun palvelut.

Fischer (2000, 488) toteaaakin, että insentiivitoimet tulisi tutkia ja koordinoida tarkoin, jotta negatiiviset vaikutukset ja paikallishallinnolle aiheutuvat kulut jäisivät niistä johtuvia pitkänajan hyötyjä alemmiksi. Fischer varoittaa, että mikäli alueiden välistä kilpailua ei kontrolloida, se voi johtaa liiallisiin ja epätaloudellisiin insentiiveihin. Tämän vuoksi Fischer ehdottaa kahtalaista järjestelmää: yleisjärjestelmä muutamine rajoituksineen, mutta ilman erikoisinsentiivejä, sekä erikoisjärjestelmä yrityksille, jotka investoivat prioriteettialueille. Erikoisjärjestelmästä hyötyvät yritykset saisivat anteliaampia insentiivejä, mutta nämä yritykset valittaisiin tiukoin kriteerein. Samoin ne yritykset, jotka tuovat muita investoreja mukanaan, palkittaisiin myös investoinnin merkittävyyden mukaisesti. Fischer toteaa, että insentiivejä tulisi tarkastella ja arvioida säännöllisesti, ja niiden aiheuttamia kuluja tulisi verrata saavutettuihin tuloksiin.

2.9 Yhteenveto

Edellä on siis käsitelty suorien ulkomaisten investointien nykytilannetta maailmantaloudessa, niiden motiiveja, tavoitteita ja vaikutuksia sekä keinoja edistää niitä. Vaikka suorat ulkomaiset investoinnit ovat olleet laskussa, yleinen suuntaus investointitoimissa on ollut investointivirtojen helpottaminen. Motiiveja ulkomaiselle investoinnille on useita, mutta merkittävimmäksi nousee markkinoiden laajuus. Laaja markkina-alue houkuttaa yrityksiä, jotka haluavat laajentua uusille alueille kasvattaakseen markkinaosuuttaan. Investointeja voidaan myös houkutella maahan erilaisin kannustavin menetelmin eli insentiivien, kuten esimer-

kiksi investoreille myönnettävin verohelpotuksin. Taloudellisten insentiivien lisäksi myös suotuisalla investointi-ilmapiirillä, edullisilla infrastruktuurin- ja energian hinnoilla ja yksinkertaistetuilla viranomaismenettelyillä voidaan houkutella investointeja maahan.

3 SUORAT ULKOMAISET INVESTOINNIT VENÄJÄLLÄ

Tässä osassa tarkastellaan Venäjää investointien kohteena, investointien vo-lyymiä, sekä Venäjän tarjoamia investointietuisuuksia, investointikohteita ja -toimialoja Venäjällä. Lopuksi arvioidaan Venäjän investointi-ilmapiiriä.

3.1. Venäjän asema suorien investointien kohteena

Venäjä on Fischerin (2000, 467) mukaan omaksunut useita keinoja parantaa yleistä investointi-ilmapiiriä. Monet investorit ovat silti huolissaan harmaista alu-eista, joiden vuoksi suorien investointien suunnittelua ja toteutusta voidaan lykätä. Näitä alueita ovat Fischerin mukaan poliittinen epävakaus, lainsäädännön toimimattomuus, huono infrastruktuuri, korkeat energian hinnat sekä verotuksen arvaamattomuus.

Venäjän rooli globaalissa taloudessa on kasvanut huomattavasti viimeisten kymmenen vuoden aikana, mikä on suurelta osin Venäjän valtaviiden luonnonrik-kauksien, öljyn, kaasun ja metallien ansiota. Tästä huolimatta se on saanut suh-teessa vähän ulkomaisia investointeja. Venäjän osuus maailman BKT:stä oli vuonna 2006 vain 2,5 %. Vertailun vuoksi mainittakoon, että USA:n vastaava luku oli 20 % ja Kiinan 15 %. (Tiusanen 2008, 11). Venäjä onkin viime vuosina kilpaillut samoista investoijista Kiinan, Kaakkois-Aasian maiden, uusien EU-maiden ja IVY-maista Kazakstanin kanssa (Finpro 2009, 25). YK:n kaupp- ja kehitysjärjestö Unctadin vuonna 2009 Internet-sivuillaan julkaisemien tilastojen mukaan Venäjän saamien suorien ulkomaisten investointien arvo vuonna 2008 oli 70,3 miljardia USD. Rosstatin Internet-sivujen mukaan suorien ulkomaisten

investointien arvo samalta ajalta oli 27 miljardia USD, mikä kertonee erilaisista laskutavoista.

3.2 FDI-volyymit Venäjällä

Suorien ulkomaisten investointien määrä Venäjälle 1990-luvulla oli vaatimatonta, mikä johtui poliittisesta epävakauudesta ja taloudellisesta epävarmuudesta. Korruptiolla ja säännösten määrällä on myös ollut vaikutusta tähän. Markkinatalouteen siirtymisen alkuvaiheessa Venäjän talous romahti, ja vuosina 1992–98 BKT putosi kolmanneksella, teollisuustuotanto 40 % ja investointien määrä 60 %, ja vasta vuonna 1999 taloustilanne alkoi parantua. Vuosina 1999 – 2004 teollisuustuotanto kasvoi jopa 56 % (Filippov ym. 2005, 14). Suorien investointien kertymä kasvoi vuosien 2000 - 2006 aikana 32,2 miljardista USD 197,7 miljardiin USD (Tiusanen 2008, 19). Toisaalta Venäjä on Tiusasen mukaan huomattava pääoman nettoviejä. 2000-luvulla Venäjältä on investoitu ulkomaille, joten maahan tulleiden ja maasta vietyjen investointien ero on ollut vain noin 40 miljardia USD. Vuonna 2003 Venäjän pääomapaon ja Venäjälle kohdistuneen pääomavirran erotus oli positiivinen ensimmäistä kertaa transition alun jälkeen (Tiusanen 2008, 15). Rosstatin tilastojen mukaan Alankomaat, Kypros, Luxemburg, Iso-Britannia, Saksa, Irlanti, Ranska, Yhdysvallat ja Neitsytsaaret olivat suurimmat sijoittajat Venäjälle vuoden 2009 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana (Finpro 2009, 25).

Vuoden 2008 aikana ulkomaisten investointien määrä Venäjällä vähentyi. Osasyynä tähän oli varmasti Georgian konfliktilla, joka osoitti, miten suuri poliittinen riski Venäjällä edelleen on. Eniten ulkomailta investointiin tuolloin jalostavaan teollisuuteen (33,9 miljardia USD) ja tukku- ja vähittäiskauppaan (23,9 miljardia USD). Vuoteen 2007 verrattuna ulkomaisten investointien määrä (103,8 miljardia dollaria) väheni 14,2 %, ja määrän odotetaan edelleen vähenevän. Vuoden 2009 ensimmäisen kvartaalin aikana ulkomaisia investointeja tehtiin Venäjällä 30,3 % vähemmän kuin edellisenä vuonna vastaavana ajankohtana. (Rosstatin mukaan vuonna 2008 ensimmäisellä vuosipuoliskolla 11,08 miljardia

USD, ja vuoden 2009 ensimmäisellä vuosipuoliskolla 6,09 miljardia USD). On oletettavaa, että mikäli Venäjällä olisi vallinnut liberaalimpi asenne ulkomaisia sijoittajia kohtaan, investointeja olisi voinut virrata maahan enemmän. Venäjä on ollut haluton hyväksymään ulkomaista dominanssia luonnonvaroja hyödynnettävillä aloilla. Tämän vuoksi suorien ulkomaisten investointien saamista Venäjälle on ollut vaikea ennakoida. (Finpro 2009, 25.)

Venäjän riskien lisääntymisen, luottoehtojen tiukkenemisen ja EU-maiden omien talousvaikeuksien vuoksi odotetaan, että suorien ulkomaisten investointien määrä Venäjälle vähenee edelleen tulevaisuudessa (Finpro 2009, 25). Filippov ym. (2005, 42) toteaaakin, että Venäjän investointeihin vaikuttaa kaksi ristiriitaista tekijää. Toisaalta Venäjän valtavat luonnonvarat ja laajat sisämarkkinat tarjoavat houkuttelevan investointipotentiaalin. Toisaalta taas investointiriskit, kuten puutteelliset keinot suojata tekijänoikeuksia ja aineetonta omaisuutta, eivät vähene riittävän nopeasti.

Tarkasteltaessa investointien kohdentumista Venäjällä voidaan todeta, että suurin osa ulkomaisista sijoituksista on mennyt Moskovaan, Moskovan alueelle, Pietariin ja Leningradin alueelle. Tämä johtuu paitsi kyseisten alueiden kulutus-kapasiteetista myös infrastruktuurin tasosta.

3.3 Investointiedut

Ulkomaisella investoijalla on Venäjällä periaatteessa samat edut kuin kotimaisella, eikä ulkomaiselle investoijalle voida myöntää muita etuja kuin kotimaisellekaan. Kunhan verot ym. maksut on suoritettu, myös voitto voidaan vapaasti käyttää tai siirtää ulkomaille. (Finpro 2009, 26). Ulkomaisten investoreiden suojaksi tehty takuuta "Isoisän ehto" sovelletaan silloin, kun investointiehdot heikentyisivät siitä, mitä ne ovat olleet investoinnin alussa. Tämä klausuuli koskee Finpron mukaan niitä yrityksiä, joissa ulkomaisen investoinnin osuus on yli 25 % tai jotka toteuttavat prioriteettikohteita.

Venäjällä on määritelty joukko strategisia toimialoja, kuten puolustusteollisuus, ydinvoimateollisuus ja kalastusteollisuus, ja laki estää ulkomaisia yrityksiä hankkimasta yli 50 prosentin osuutta näiden toimialojen yrityksistä ilman Venäjän hallituksen lupaa.

Houkutellakseen ulkomaisia suoria investointeja maahan Venäjän tulisi lähettää positiivista signaalia kansainväliselle yhteisölle osallistumalla kaikkien kansainvälisiin tavoitteisiin poistamalla esteitä suorien ulkomaisten investointien tieltä. (Fischer 2000, 52). Fischerin mukaan Venäjän tulisi tämän vuoksi syventää yhteistyötään IVY-maiden kanssa, tehdä yhteistyötä EU:n, Japanin ja NAFTA:n kanssa, sekä kehittyvien talouksien kuten Kiinan ja Intian kanssa, liittyä WTO:hon sekä konsultoida OECD:n kanssa. Ylipäätään hallituksen tulisi vahvistaa talouden liberalisointia sekä integroitumista maailman talouteen. Fischer jatkaa, että investointien kohdentaminen on suurilta osin riippuvainen modernin infrastruktuurin ja investointiyhteistyön politiikan olemassaolosta.

3.4 Investointikohteet ja toimialat

Rosstatin tietojen mukaan vuonna 2008 suorien ulkomaisten investointien määrä Venäjällä oli noin 27 miljardia dollaria. Investoinnit kohdentuivat eri teollisuuden aloille seuraavasti: kaivos- ja louhinta 4,979 miljardia USD, valmistusteollisuus 5,9 miljardia USD, joista suurin oli elintarviketeollisuus, sähkö- kaasu- ja vesihuolto 2,3 miljardia USD, vähittäis- ja tukkukauppa 3,9 miljardia, kiinteistö-, vuokraus- ja muu liiketoiminta 5 miljardia USD.

3.5 Venäjän investointi-ilmapiirin arviointia

Foreign Investment Advisory Council (FIAC) on vuonna 1994 perustettu elin, jonka tehtävänä on edistää ulkomaisia investointeja Venäjälle. Neuvostoa johtaa Venäjän pääministeri Vladimir Putin, ja mukana on myös useita toimitusjohtajia kansainvälisistä yhtiöistä, kuten Coca-Cola Company, BASF, Mitsubishi Corporation, Siemens, Shell, Unilever jne. Neuvosto tekee vuosittain tutkimuk-

sia, joissa luodetaan maan investointi-ilmapiiriä. Viimeisin tutkimus on tehty keväällä 2008 haastattelemalla Venäjän investointeihin liittyen noin viittäkymmentä Venäjälle jo investoinneiden yritysten tai sitä suunnittelevien yritysten johtajaa. Venäjän yleinen ilmapiiri suoriin ulkomaisiin investointeihin liittyen arvioitiin asteikolla 1 – 10 (1 = erinomainen, 10 = erittäin huono) arvosanalla 4,6. Omalla teollisuudenalalla ilmapiiri arvioitiin arvosanalla 4,7. Kysymykseen ilmapiirin parantumisesta tai huononemisesta (1= paljon parempi, 10=paljon huonompi) viimeisten viiden vuoden aikana vastaajat antoivat arvosanaksi 4.1. Ilmapiirin parantuminen tai huononeminen tulevien kymmenen vuoden aikana arvioitiin arvosanalla 3.6 (1=huomattava parannus, 10= huomattava huononeminen).

Suurimmaksi huolenaiheeksi Venäjän investoinneissa yritysjohtajat nostivat hallinnolliset esteet, riittämättömästi läpinäkyvän lainsäädännön sekä korruption vastaisen toiminnan. Muiksi huolenaiheiksi nimettiin poliittinen sekaantuminen liike-elämään, monimutkainen verotusjärjestelmä, sekä osaavan työvoiman puute. Vastaavasti kysyttäessä asioita, joihin Venäjän hallituksen tulisi paneutua edistääkseen suoria ulkomaisia investointeja, vastaajat nostivat esiin juridisen järjestelmän riippumattomuuden, korruption vastaiset toimet sekä läpinäkyvyyden lainsäädäntötyössä. Lupaavimmaksi markkina-alueeksi vastaajat nostivat Venäjän ja Kiina seurasi heti perässä, sekä niiden jälkeen Intia ja Brasilia.

Yleisesti tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että yritysjohtajilla oli vuonna 2008 melko positiivinen käsitys Venäjän investointi-ilmapiiristä sekä tilanteen paranemisesta tulevina vuosina. Venäjän oikeusjärjestystä kohtaan yritysjohtajat tunsivat edelleen epäluuloa. Samoin jotkut vastaajista olettivat korruption jopa laajenevan tulevina vuosina.

3.6 Yhteenveto

Edellä on siis tarkasteltu Venäjää investointien kohteena. Venäjän merkitys globaalissa taloudessa on huomattavasti kasvanut, mutta Venäjä on silti saanut suhteessa vähän ulkomaisia investointeja, ja se on kilpaillut samoista investoimista Kiinan ja Kaakkois-Aasian maiden kanssa. Esimerkiksi Venäjän investoin-

tiriskit, kuten puutteelliset keinot suojata tekijänoikeuksia ja aineetonta omaisuutta, ovat saattaneet lykätä yritysten investointeja Venäjälle. Vuonna 2008 ulkomailta investointiin Venäjälle erityisesti jalostavaan teollisuuteen sekä tukku- ja vähittäiskauppaan. Venäjän valtavat luonnonvarat ja laajat sisämarkkinat houkuttelevat investoreja. Toisaalta taas Venäjälle investoinnissa yrityksiä huolestuttavat mm. korruptio, monimutkainen verotusjärjestelmä ja ennakoimaton lainsäädäntö.

4 ERITYISTALOUSALUEET JA TEOLLISUUSPUISTOT

Tämä luku paneutuu Venäjän erityistalousalueisiin sisältäen niiden määrittelyn, historian ja nykytilanteen, minkä jälkeen käsitellään teknis-innovatiivista erityistalousaluetta ja sen erityispiirteitä.

4.1 Määritelmä

Monet teollistuneet ja kehittyvät maat ovat perustaneet erityistalousalueita ulkomaisille investoijille. Näillä alueilla on yleensä erinomainen tekninen ja teollinen infrastruktuuri, koulutettua työvoimaa, pankki- ja rahoituslaitoksia, helpot lupa- ja hyväksymismenettelyt, investoijaystävällinen ilmapiiri, sekä taloudellisia etuisuuksia kannustimena (Fischer 2000, 489).

Niissä maissa, joissa suurien ulkomaisten investointien määrä on korkea, viranomaiset tavoittelevat laajempaa alueellisen kehittämisen käsitettä, joka perustuu spesifin sektorin puistoille. Fischerin mukaan (2000, 493) on tärkeää, että teknologiapuistoja suunniteltaessa varmistettaisiin, että vauraus tällaisilta puistoilta laajenisi myös ympäröiville alueille, ja sen jälkeen koko maahan. Muuten näistä pääoman ja tietotaidon keskittymistä muodostuu Fischerin mukaan vaurauden saaria, mikä voi läheisillä köyhemmillä alueilla synnyttää sosiaalista levottomuutta. Tämän vuoksi erityistalousalueiden perustamisen taustalla tulisi olla laajempi tarkoitus alueellisesta kehittämisestä.

4.2 Venäjän erityistalousalueiden historiaa

Erytistalousalueet (nykyisen terminologian mukaan venäjäksi osobaja ekonomicheskaja zona; O EZ) nähtiin mahdollisuudeksi uudistaa ja monipuolistaa talouden tuotantorakennetta ja edistää korkeateknologiaa erityisesti presidentti Putinin kaudella. Erytistalousalueet eivät kuitenkaan ole uusi ilmiö Venäjällä. Edelleen on toiminnassa muutamia ”vanhoja erityistalousalueita”, joiden toiminta ei perustu erityistalousaluelainsäädäntöön, vaan niiden lainsäädäntö on perua 1990-luvulta. Näiden erityistalousalueiden asema on vahvistettu myös uuden lain puitteissa 2005. Ensimmäiset tällaiset erityistalousalueet on perustettu jo 1990-luvulla. Vanhin näistä on Kaliningradin erityistalousalue ”Amber”, joka sai vapaakauppa-aluestatuksen 1991. Vapaakauppa-alue käsitti koko Kaliningradin oblastin alueen. Kaliningradista tuli erityistalousalue vuonna 1996 duuman hyväksymän lain jälkeen. Alueella on käytössä vero- ja tullihelpotuksia. Kaliningradin alueella on nykyään ajoneuvo- ja kodinkoneteollisuutta, joilla on tärkeä merkitys alueen talouteen. (Karhunen, Kosonen, Logrén & Ovaska. 2008, 52.)

Toinen ”vanhoista”, edelleen toimivista erityistalousalueita on Magadanin alue Venäjän Kaukoidässä. Erytistalousaluelainsäädännön mukaan toimivien ja ns. ”vanhojen” erityistalousalueiden lisäksi Venäjällä on myös kasinoalueita. Vuonna 2009 voimaan tullut kasinolaki sallii uhkapelin ainoastaan neljällä alueella Altayssa, Krasnodarissa, Kaliningradissa ja Primorskin aluepiirissä Venäjän Kaukoidässä. (Finpro 2009, 28.)

Esimerkkinä ”vanhojen” erityistalousalueiden veroeduista voidaan mainita mm. se, että Kaliningradissa kuuden ensimmäisen toimintavuoden aikana voittoveroa ei peritä, lisäksi 7 - 12 vuoden ajaksi voittoveroprosentti on alennettu 12 prosenttiin 24 prosentin sijasta. Omaisuusveroa ei niin ikään peritä kuuden ensimmäisen vuoden aikana, ja 7 - 12 toimintavuoden aikana kyseinen vero on alennettu puoleen. Magadanissa voittoveroa ei peritä vuoteen 2014 asti, kun investointi kohdentuu tuotanto- tai sosiaalisen infrastruktuurin kehittämiseen.

Myöskään omaisuusveroa ei peritä ensimmäiseltä viideltä vuodelta. (Liuhto, 2009, 20.)

4.3 Venäjän erityistalousalueet tänään

Erytistalousalue on Venäjän Federaation hallituksen määräämä Venäjän Federaation alueen osa, jossa on käytössä yrittäjätoiminnan harjoittamisen erikoissäännöt. (Venäjän Federaation federatiivinen laki ”erityistalousalueista Venäjän Federaatiossa”, artikla kaksi. Erytistalousalueen käsite.) Erytistalousalueiden lainsäädäntö perustuu siis federaation lakiin, mikä suojaa erityistalousalueelle rekisteröityneitä yllättäviltä aluetason lakimuutoksilta (Liuhto 2009, 9). Marika Männistö (2007, 19) toteaa, että päästäkseen erityistalousalueen residentiksi yrityksen on ensin saatava hyväksyntä yritystoiminnalleen erityistalousalueen hallintoelimiltä. Residentin toiminta ja kirjanpito lisäksi tarkistetaan alueen valvontaneuvostossa säännöllisesti. Männistön mukaan erityistalousalueella toimimista voidaankin siinä mielessä pitää eräänlaisena yrityksen laatukriteerinä.

Koska Venäjän vienti painottuu pitkälti raaka-aineisiin, erityistalousalueille asetettuja päätavoitteita ovat erityisesti korkean teknologian ja jalostavan teollisuuden alojen kehittäminen, uusien tuotteiden tuotanto, tuontituotteita korvaavan tuotannon kehittäminen, liikenneinfrastruktuurin kehittäminen sekä turismin ja kylpylätoiminnan kehittäminen. (Erytistalousaluelaki, artikla 3). Erytistalousalueiden tarkoitus on nimenomaan edistää jalostavan teollisuuden ja uutta teknologiaa edustavien alojen kehitystä ja tätä kautta vähentää Venäjän talouden riippuvuutta raaka-aineista.

Erytistalousaluelain mukaisesti erityistalousalueita voi olla neljää eri tyyppiä: teollis-tuotannollisia, teknis-innovatiivisia, matkailu- ja virkistysalueita sekä lentokenttä- ja satamatoiminnan alueita. Tässä työssä keskitytään teknis-innovatiivisen erityistalousalueeseen, koska ne ovat mahdollisia sijoituskohteita mm. suomalaiselle high tech –teollisuudelle ja tuotannolliselle toiminnalle.

4.4 Venäjän erityistalousalueiden SWOT-analyysi

Kari Liuhdon tekemän Venäjän erityistalousalueiden SWOT-analyysin mukaan (2009, 9) yksi erityistalousalueiden vahvuuksia on se, että ne pohjautuvat federaation lakiin, mikä suojaa erityistalousalueen residenttejä äkillisiltä lakimuutoksilta aluetasolla. Erityistalousalueiden lainsäädäntö on myös selkeä. Liuhdon mukaan erityistalousalueiden myöntämät tulli-, vero- ja muut edut lisäävät alueiden residenttien kilpailukykyä (20–30%:n veroetu) laskemalla investointikynnystä, vaikka ne eivät yksin riitäkään investoreiden houkuttelemiseksi. Vahvuudeksi Liuhto laskee myös erityistalousalueiden ”yhden luukun periaatteen”, mikä vähentää byrokratiaa.

Erityistalousalueiden heikkouksina Liuhto (2009, 11) mainitsee mm. sen, että niihin ladataan epärealistisia odotuksia, vaikka vain muutama erityistalousalue on aloittanut toimintansa suunnitelman mukaisesti. Heikkoutena Liuhto mainitsee myös eri erityistalousalueiden yhteistyöverkoston puuttumisen. Yhteistyöverkoston sijaan erityistalousalueet ovat eristäytyneitä ”innovaatiokeitaita”, ja koko innovaatiotoiminta Venäjällä on Liuhdon mukaan kehittymätöntä ja byrokrattista. Liuhdon mukaan myös erityistalousalueiden markkinointi ulkomailla on olematonta, ja jopa Venäjällä erityistalousalueista on vaikea löytää informaatiota.

Mitä tulee erityistalousalueiden mahdollisuuksiin, Liuhto (2009, 13) huomauttaa, että niiden maine yritysten sekä venäläisen työvoiman ja erityisesti päättäjien keskuudessa on parantunut. Aikaisemmin erityistalousalueisiin liitettiin rahanpesu- ja korruptioepäilyjä. Erityistalousalueet voivat vahvistaa aluekeskuksia, mutta tällöin Liuhdon mukaan kehitysvauhdin tulisi olla nykyistä nopeampi. Aluetasolla erityistalousaluehallinnossa tietämys high tech -tuotteiden globaaleista markkinoista voi olla heikkoa, mikä vaikeuttaa innovaattoreita kiinnostavien olosuhteiden luomista erityistalousalueelle. Erityistalousalueiden, valtion rahoittamien teknologiakeskusten, alueellisten teollisuuspuistojen ja yliopistojen yhteistyössä on Liuhdon mukaan paljon käyttämätöntä potentiaalia. Samoin

erityistalousalueiden yhteistyö johtavien high tech -maiden ja R&D -yritysten kanssa voisi olla hyödyllistä erityisesti Pietarin ja Kaliningradin erityistalousalueille.

Eryitystalousalueiden uhkakuvina Liuhto (2009, 14) näkee mm. niiden lyhyehkön voimassaoloajan. Suurin osa nykyisistä erityistalousalueista suljetaan 2020-luvun puolivälissä. Venäjän mahdollinen liittyminen WHO:hon voisi pakottaa Venäjän sulkemaan erityistalousalueet. Tämä on Liuhtdon mukaan kuitenkin hyvin epävarmaa.

4.5 Teknis-innovatiivinen erityistalousalue

4.5.1 Kohteet ja hallinto

Tällä hetkellä toimivia teknis-innovatiivisia erityistalousalueita ovat Novo-Orlovski ja Neudorf Pietarissa, Zelenogorsk Moskovassa, Dubna Moskovan alueelle ja Tomskin kaupunki Tomskin alueella. Kilpailuun teknis-innovatiivisten alueiden perustamisesta 2. - 28.11.2005 tuli 29 hakemusta, ja näitten perusteella voittajiksi selvisivät edellä mainitut neljä aluetta, eli niihin perustettiin teknis-innovatiivisia erityistalousalueita.

Eryitystalousaluehallinnon Internet-sivujen mukaisesti teknis-innovatiivisten erityistalousalueiden sääntöihin kuuluu, että kyseisellä alueella voivat toimia yritykset, jotka harjoittavat teknis-innovatiivista toimintaa. Teknis-innovatiivisia erityistalousalueita voi perustaa enintään kahdelle eri maa-alueelle, joiden yhteispinta-ala on korkeintaan 2 km² ja alueen toiminta-aika on korkeintaan 20 vuotta, eikä sitä lain mukaan pidennetä. Eryitystalousalueen toiminta voidaan tosin lopettaa ennen määräaikaa, mikäli alueella ei kolmen vuoden aikana alueen perustamisesta ole solmittu yhtään sopimusta uuden teknologian kehittämistä tai käyttöönottoa koskevasta toiminnasta, tai alueella ei harjoiteta kyseistä toimintaa kolmeen vuoteen (teknis-innovatiivinen erityistalousalue). Päätöksen alueen lopettamisesta tekee Venäjän Federaation hallitus. Eryitystalousalueita

voi perustaa vain kaupunkien tai valtion omistamille maille. Kaivosteollisuus tai luonnonvarojen jalostaminen on erityistalousalueilla kielletty. Päätös erityistalousalueen perustamisesta tehdään kilpailuttamalla samantyyppisten erityistalousalueiden perustamista koskevat hakemukset. (Erityistalousaluehallinto.)

4.5.2 Residentit

Erityistalousaluehallinnon Internet-sivujen mukaan erityistalousalueiden keskitehtyn hallintojärjestelmän muodostavat federatiivinen toimeenpaneva elin, jonka toimivaltaan kuuluvat normatiivis-oikeudelliset toiminnot erityistalousalueiden perustamista ja toimintaa, ja sen aluetoimistot. Lisäksi erityistalousalueelle perustetaan valvontaneuvosto, joka koordinoi erihallintoelinten toimintaa, valvoo perustamissopimuksen noudattamista sekä alueen kunnostamiseen ja varustamiseen tarkoitettujen budjettivarojen käyttämistä.

Teknis-innovatiivisen erityistalousalueen ”asukas”, residentti voi olla yksityisyrittäjä tai kaupallinen organisaatio. Yksityisyrittäjä tai kaupallinen organisaatio katsotaan erityistalousalueen residenteiksi siitä päivästä, kun ne on merkitty erityistalousalueen asukasrekisteriin. Sopimus teknis-innovatiivisen toiminnan harjoittamisesta solmitaan määräajaksi, joka ei ylitä erityistalousalueen voimassaoloaika. (Erityistalousaluehallinto.)

Teknis-innovatiivisen erityistalousalueen asukas on oikeutettu harjoittamaan alueella vain teknis-innovatiivista toimintaa, joksi katsotaan teknis-innovatiivisen tuotteen luominen ja myynti, sen saattaminen teolliseen käyttöön, mukaan lukien koe-erien valmistus, testaus ja myynti sekä ohjelmistojen, tietojenkeruu-, käsittely- ja siirtojärjestelmien sekä laskentajakojärjestelmien luominen, sekä lisäksi tällaisten tuotteiden ja järjestelmien käyttöönotto- ja ylläpitopalvelut.

4.5.3 Vienti, tuonti ja tullaus

Erityistalousalue on vapaa tullialue, jolla on oma tullausjärjestelmä. Sen mukaan ulkomaalaiset tavarat tulevat alueelle ja niitä käytetään siellä ilman tullin ja arvonlisäveron maksua. Kyseessä ovat tavarat, jotka teknis-innovatiivisella erityistalousalueella ovat residenttien tuomia uuden teknologian kehittämistä ja käyttöönottoa varten. Nämä tavarat voivat olla ulkomailta tuotuja, erityistalousalueelle muilta Federaation alueilta tuotuja tai erityistalousalueella olevia tavaroita, jotka ostetaan erityistalousalueen ei-residentiltä. Tavarat tuodaan erityistalousalueelle ja viedään sieltä tulliviranomaisen luvalla. Erityistalousalueelle ulkomailta tuodut tavarat kuuluvat muihin Venäjän tullaussääntöjen piiriin Venäjän tullilainsäädännön mukaan. Mikäli kyseiset tavarat lasketaan vapaasti liikkumaan muualle Venäjän Federaation tullialueelle, niistä peritään Federaation tullilain mukaan tullit, arvonlisäverot ja valmisteverot. Vietäessä vapaan tullialueen tullaussääntöjen alaisia tavaroita erityistalousalueelta pois Venäjän Federaation tullialueen ulkopuolelle, tulleja ja veroja ei peritä, mutta vientitullit on maksettava, paitsi jos kyseessä on ulkomailta tuodut ja muuttumattomana Venäjän tullialueelta viedyt tavarat. (Erityistalousaluehallinto.)

4.5.4 Muutostarpeita ja suunnitelmia

Talouskehitysministeriön Internet-sivujen (2009) mukaan Venäjän Talouskehitysministeriössä pidettiin ministeri E.S. Nabiullinan johdolla 21.10.2009 kokous, jossa käsiteltiin sekä erityistalousalueitten tulevaisuudennäkymiä että niiden hallinnon uudistamista. Kokoukseen ottivat osaa myös erityistalousalueitten johtajat 26 subjektista sekä niiden alueiden johtajat, joilla on mahdollisuus perustaa alueita, ja joilla myönnettäisiin käytännön etuisuuksia yritystoiminnalle. Nabiullinan mukaan, erityistalousalueet ovat osoittaneet tarpeellisuutensa investointien houkuttelemisessa alueille. Erityistalousalueille on perustettu nykyaikaista tuotantoa, niille on syntynyt keskuksia, joissa kehitetään kilpailukykyisiä uusia tuot-

teita sekä myös uusia työpaikkoja. Nabiullinan mukaan ministeriön analyysi erityistalousalueista osoitti, että alueitten tehokkuutta voitaisiin huomattavasti nostaa. Tämän vuoksi erityistalousaluelainsäädäntöön suunnitellaan muutoksia, joiden toivotaan lisäävän investoreiden mielenkiintoa alueita kohtaan. Esimerkiksi teknis-innovatiivisilla alueilla ehdotetaan sallittavaksi tietointensiivinen tuotanto, joka on kehitetty erityistalousalueilla. Tämän tarkoituksena on mm. edistää autojen komponenttituotantoa. Samoin on tarkoitus laskea investointikynnystä pudottamalla tuotannollis-taloudellisilla erityistalousalueilla minimiinvestointia 10 miljoonasta kolmeen miljoonaan euroon. Residenttien oikeudet ja velvollisuudet on tarkasti säädetty. Lakiehdotus on jo hyväksytty Duuman ensimmäisessä käsittelyssä, ja toinen käsittely on suunnitelmien mukaan ennen vuoden loppua 2009. (Talouskehitysministeriön Internet-sivut.)

Erytistalousalueiden hallinnon optimointia varten on myös suunniteltu muutoksia. Nykyinen erityistalousaluehallinto käsittää useita elimiä: Venäjän Talouskehitysministeriö (normatiivis-oikeudellinen säännöstely), RosOEZ ja sen alueelliset elimet (erityistalousalueiden hallinto), Valvontaneuvostot (valvonta- ja koordinoititehtävät) sekä OAO "Osoby ekonomicheskije zony" ja sen tytäryritykset ja filiaalit (alueiden infrastruktuurin rakentaminen). Hallintoa on välttämätöntä yksinkertaistaa, ja jakaa valtuuksia ministeriön, OAO "OEZin" ja alueitten välillä. Alueiden kehityksen mittareina tarkastellaan myöhemmin residenttien määrää, valmistettujen tuotteiden määrää, yksityisten investointien määrää sekä investoreiden kokemien hallinnollisten kynnysten minimointia. (Talouskehitysministeriön Internet-sivut.)

Nabiullina toteaa myös, että toimintojen siirtäminen osittain federaation subjekteille stimuloi paikallisten viranomaisten toimintaa erityistalousalueiden kehittämiseksi, ja samalla näin myös säilytettäisiin federaation kontrolli alueilla. Nabiullina painottaa, että alueiden tulee saada lisää oikeuksia erityistalousalueiden perustamiseksi ja kehittämiseksi, mutta samalla niiden vastuu alueiden tuloksista myös kasvaa. Erytistalousalueiden hallintoon suunnitellut muutokset tähtäävät alueiden tehokkaaseen kehittämiseen, mikä puolestaan mahdollistaa nopean reagoinnin investoreiden vaatimuksiin, ja toisaalta alueiden infrastruktuurin rakentamiskulujen vähentämisen. "Velvollisuudet toimivien erityistalousalueiden

residenttien edessä tullaan täyttämään täydessä mitassaan”, painottaa ministeri Nabiullina talouskehitysministeriön tiedotteessa. Hänen mukaansa ministeriö antaa tukensa uusien erityistalousalueiden perustamisessa. (Talouskehitysministeriön Internet-sivut.)

4.5.5 Erityistalousalueiden ongelmakohtia

Liuhto (2008, 3) toteaa, että Venäjän erityistalousalueet tuottavat tällä hetkellä enemmän suunnitelmia kuin tuloksia, minkä vuoksi on vielä vaikea tehdä päätelmiä näiden alueiden vaikutuksesta Venäjän talouteen. Liuhto kirjoittaa, että vaikka etuisuudet laskevat investointikynnystä, ne eivät kuitenkaan ole riittäviä houkuttelemaan ulkomaisia investoreja Venäjälle.

Fischerin mukaan (2000, 495) Venäjän erityistalousalueet eivät ole vielä tuottaneet toivottuja tuloksia. Hän luettelee tekijöitä, jotka ovat vaikeuttaneet erityistalousalueiden asemaa, kuten:

- vaikeat sosioekonomiset olot aluetasolla
- pitkät maantieteelliset ja kulttuuriset etäisyydet erityistalousalueilta potentiaaliin sijoittajiin
- sosioekonomisen ja teknologisen infrastruktuurin sekä muiden perusehtojen puuttuminen
- yhteisen strategian ja koordinoinnin puuttuminen alueiden ja keskusten välillä
- riittämätön markkinointi- ja pr-työ investointien lähtömaissa
- teollistuneiden maiden kanssa tehtävä virkamiesyhteistyö erityistalousaluekäsitteen markkinoinnissa olematonta

4.6 Yhteenveto

Kuten edellä luvussa neljä on todettu, Venäjä pyrkii parantamaan erityistalousalueiden avulla investointi-ilmapiiriään sekä myös edistämään jalostavan teolli-

suuden ja uutta teknologiaa edustavien alojen kehitystä. Erityistalousalueella on voimassa yritystoimintaan liittyvä erityiskäytäntö. Erityistalousalue esimerkiksi muodostaa vapaan tullialueen, jolla on oma tullausjärjestelmä. Erityistalousalue-tyyppejä on Venäjällä neljä, ja tässä työssä keskitytään teknis-innovatiiviseen erityistalousalueeseen, jonka sääntöihin kuuluu, että kyseisellä alueella voivat toimia yritykset, jotka ovat sitoutuneet harjoittamaan teknis-innovatiivista toimintaa. Toistaiseksi erityistalousalueiden toiminta ei ole ollut kovin tuloksellista, minkä vuoksi erityistalousalueiden hallinnon optimointia varten on nyt suunniteltu muutoksia. Nykyinen erityistalousaluehallinto on liian raskas ja käsittää useita elimiä, minkä vuoksi muutokset ovat tarpeen.

5 KÄYTETYT KEINOT SUORIEN ULKOMAISTEN INVESTOINTIEN HOUKUTTELEMISEKSI

Seuraavaksi käsitellään ulkomaisten investointien houkuttelemiseksi käytettäviä keinoja ensin Pietarin alueella ja Pietarin alueella sijaitsevalla Neudorfin erityistalousalueella, minkä jälkeen käsitellään Kalugan aluetta, ja siellä sijaitsevaa Lemcon i-Park Kalugan teollisuuspuistoa.

5.1 Pietari ja Pietarin alue

5.1.1 Strategiat

Pietari on Venäjän toiseksi suurin talouden, liikenteen ja kulttuurin keskus, jossa asuu 4.6 miljoonaa asukasta. Pietari on yksi Venäjän johtavia talouskasvun keskuksia, ja se onkin panostanut investointiolosuhteisiin houkutellakseen sijoittajia. Pietarin alueella on myös paljon teknistä osaamista ja koulutettua työvoimaa useiden tutkimuskeskusten, tieteellisten instituuttien ja yliopistojen ansiosta. Pietarin alue onkin yksi kiinnostavimmista investointikohteista Venäjällä.

Vuonna 2005 ulkomaisten suorien investointien arvo oli 1,4 miljardia USD. Pietari suurimmat ulkomaiset kauppakumppanit ovat Kiina, Saksa, Suomi, USA ja Alankomaat. Onnistumisia kuvaa mm. se, että joukko suuria kansainvälisiä yrityksiä, mm. Coca-Cola, Gillette, Wrigley, ovat perustaneet Pietariin tehtaitaan.

Venäjän Federaation lainsäädäntö tukee investoreja myöntämällä vero- ja tulietuisuuksia, minkä lisäksi Pietari tukee investoreja kaupungin oman, vuonna 1998 säädetyin ja 2001 muutetun lainsäädännön nojalla. Pietarin investointiooppaan *How to invest in St. Petersburg (2007)* mukaan Pietarin investointipolitiikka perustuu seuraaviin periaatteisiin:

- myönteinen asenne sijoittajiin
- luottamus investoreiden hyviin aikeisiin
- tasapaino yksityisten ja julkisten investoreiden välillä
- kaikkien investorien saatavilla tulee olla investointitoimintaa varten tarvittava tieto
- selkeä ja yksinkertainen investointiprosessi
- tasapuoliset oikeudet kaikilla investoreilla sekä yhdenmukaiset julkiset käytännöt
- objektiivisuus ja järkevä taloudellinen ajattelu päätöksenteossa
- tehtyjen päätösten muuttumattomuus
- investoreiden ja Pietarin yhteinen vastuunotto

Pietarin lainsäädäntö sisältää investoreille myönnettäviä eri tukimuotoja. Yksi niistä on Pietarin hallituksen vuonna 2004 määräämän asetuksen mukaisesti myöntämä valtiontakuu. Se myönnetään juridisille henkilöille riippumatta yhtiömuodosta. Se on tarkoitettu Pietarin sosiaalisen ja taloudellisen kehittämisen päämääriä vastaavien investointiprojektien toteuttamiseen liittyvien velvoitteiden turvaamiseksi kolmannelle osapuolelle. Lainattavien varojen osuus, jolle haetaan valtiontakausta, ei saa ylittää 50 %:a koko investointihankkeen toteuttamiseksi tarvittavasta summasta. Investointihankkeen takaisinmaksuaika ei saa ylittää viittä vuotta investointitoiminnan aloittamisesta.

5.1.2 Veroedut Pietarin alueella

Pietarin investointioppaan (2007, 13 -14) mukaan Pietari myöntää investoreille myös erilaisia veroetuja. Erityistalousalueiden yritysten tuloveroprosentti ("voitovero") on 13,5. Normaali tuloveroprosentti on 20. Myös erityistalousalueiden ulkopuolella tuloveroprosentti on 13,5, mikäli investoinnihankkeen suuruus on vähintään 300 miljoonaa ruplaa. Tuloveroprosentti on 15,5, mikäli investointihankkeen arvo on 150 – 300 miljoonaa ruplaa. Kyseiset veronalennukset edellyttävät yrityksiltä seuraavien ehtojen täyttymistä: ne maksavat veroa Pietarin budjettiin, ja investoinnin tarkoitus on kolmannelle osapuolelle suunnattu tuotanto toiminta tulonkeräämistarkoituksessa Pietarin kaupungin alueella. Yritys voi hakea alennettua veroprosenttia kolmelle verokaudelle. Myös silloin, kun investoinnin suuruus on vähintään 50 miljoonaa ruplaa, ja kun edellä mainittujen ehtojen lisäksi täyttyy kolmas ehto – tuloveron laskentaperusteena käytetyistä tuloista vähintään 80 % tulee tiettyjen tuotteiden tai palvelujen tuottamisesta on tuloveroprosentti 13,5. Tällaisia aloja ovat mm. tietokoneiden, valokuitukaapeleiden, korkeataajuuslaitteiden, puolijohdinten, puhelinten, televisioiden, lääketieteellisten diagnostiikkalaitteiden, lasereiden ym. valmistus.

Myös jälkiveron (investointiveroluotto) maksun osalta Pietari myöntää investoreille etuisuuksia veron maksuajan pidennyksinä. Investointiveroluottoa voidaan myöntää yrityksen tuloverolle sekä muille alueellisille ja paikallisille veroille. Luottoa voidaan myöntää tietyin ehdoin. Etusijalla ovat yritykset, joiden investoinnit maksavat itsensä takaisin mahdollisimman pian, luovat eniten työpaikkoja sekä tuovat verotuloja Pietarin kaupungille maksettuaan investointiveroluottoon suhteutettuna. (Pietarin investointioppas 2007, 16.)

5.1.3 Kiinteistönvuokraedut Pietarin alueella

Pietarin investointioppaan mukaan Pietarin kaupungin omistuksessa olevien ja investointitarkoituksiin vuorattujen maa-alueiden vuokran laskemiseen käytetään suunnittelu- ja rakennustöiden ajaksi alentavaa kerrointa.

Pietarin kaupunki voi myös myöntää pidennettyä vuokranmaksuaikaa. Tällöin investori voi maksaa kaikki kerralla kuukauden kulutta investointi- tai maanvuokrasopimuksen solmimisesta. Toinen vaihtoehto on, että suunnittelu, rakennus- tai jälleenrakennustöitten aikana yritys maksaa neljännesvuosittain samansuuruisen summan.

Näiden edellä mainittujen etuisuuksien lisäksi Pietarin kaupunki ottaa myös osaa kunnallisten ja erillisten investointiohjelmien kehittämiseen, asiantuntija-arviointiin, sekä toteuttamiseen. (Pietarin investointiopas 2009, 17 -18.)

5.2. Pietarin erityistalousalue Neudorf

5.2.1 Alueen kuvaus

Pietarin erityistalousalue koostuu kahdesta erillisestä osasta, Novo-Orlovskin alueesta pohjoisessa, ja Neudorfin alueesta Etelä-Pietarissa. Molemmat alueet on tarkoitus avata vuosina 2009–2010. Pietarin erityistalousalueen on tarkoitus keskittyä teknis-innovatiivisen toiminnan kehittämiseen, pääasiassa hi-tech -aloilla analyyttisiä laitteita valmistavaan teollisuuteen, lääketieteelliseen teknologiaan, tietokoneohjelmien valmistukseen, bioteknologiaan, elektroniikkaan jne. Pietarin erityistalousalueen eli Neudorfin ja Novo-Orlovskin asukkaiden yhteismäärä on 34, joista 11 on rekisteröitynyt Neudorfin residentteiksi. Näistä kolme toimii alueen hallintorakennuksessa, loput aikovat rakentaa omat toimi- ja tuotantotilansa alueelle. Neudorfin maa-alueen kokonaispinta-ala on 18,9 hehtaaria. Alueen infrastruktuuri on rakennettu vuosina 2004 - 2005, eli se on valmiina residenttejä varten, mikä helpottaa yrityksen asettumista alueelle. Residentit voivat vuokrata tiloja Neudorfin hallintorakennuksesta vuonna 2009–2010 edulliseen hintaan: 120 ruplaa neliöltä kuukaudessa, mukaan lukien alv- ja kunnallismaksut. Alueen sähköhinnaksi on ilmoitettu 0,02 – 0,08 euroa kilowattitunnilta, jätevesimaksuksi 0,43 euroa kuutiolta ja vesimaksuksi 0,37 euroa kuutiolta. Vuonna 2010 asukkaita arvioidaan olevan 70, joiden luomien työpaikkojen mää-

rä on 9000. Alueelle sijoitettujen investointien määräksi vuonna 2010 arvioidaan 10 000 miljoonaa ruplaa. (Erityistalousaluehallinto 2009.)

Maantieteellisesti katsottuna Neudorfin sijainti on erinomainen. Pietarin keskustaan on tunnin ajomatka. Pulkovon lentokenttä on lähellä, samoin moottoritiet Moskovaan, Narvaan ja Pihkovaan. Pietarin alueen etuja ovat myös joki- ja merisatamat, sekä rautatiekuljetuksia ajatellen 100 asemaa ja kahdeksan ratapihaa.

5.2.2 Veroedut

Erityistalousaluehallinnon Internet-sivujen mukaan yrityksen tulovero on 15,5 % koko erityistalousalueen voimassaolon ajan (20 vuotta). Yrityksen omaisuusvero on puolestaan 0 % viiden vuoden ajan omaisuuden viennistä kirjanpitoon. Liikennevero on 0 % viiden vuoden ajan rekisteröintihetkestä. Maavero erityistalousalueella sijaitsevasta maasta on myös 0 % viiden vuoden ajan omistusoikeuden synnystä.

Yhtenäinen sosiaalivero, joka maksetaan Federaation budjettiin, on 14 % (kun yrityksen vuositulo 280 000 ruplaan asti vuodessa) viiden vuoden ajan omistusoikeuden synnystä. Normaali veroaste on 26. Mikäli yrityksen vuositulo on 280 001 – 600 000 ruplaa vuodessa, yhtenäinen sosiaalivero on 39200 ruplaa + 5,6 % 280 000 ruplan ylimenevästä määrästä. Kun vuositulo on yli 600 000 ruplaa vuodessa, yhtenäinen sosiaalivero on 57120 ruplaa + 2 % yli 600 000 ruplan menevästä määrästä. (Erityistalousaluehallinto 2009.)

Erityistalousalueelle rekisteröityneiden ja siellä toimivien yritysten ja yksityisyrittäjien tieteellisiin ja kokeellisiin tutkimuksiin liittyvät faktiset täysimääräiset kulut katsotaan saman verokauden aikana, jolloin ne on suoritettu, alennetun tuloveron piiriin. Erityistalousalueen residenteille Federaation lait voivat määrittellä alennetun tuloveroasteen. Tämä etu voidaan kohdentaa vain erityistalousalueella harjoitetun liiketoiminnan tuloksena syntyneeseen tuloon, sekä ainoastaan

sellaisille yrityksille, jotka pitävät kirjanpitoa liiketoiminnan voitosta ja kuluista erityistalousalueen sisällä ja sen ulkopuolella. Kyseinen veroaste ei voi olla alle 13,5 % missään olosuhteissa. (Erityistalousaluehallinto 2009.)

Lisäksi Pietarin erityistalousalueiden, Neudorfin ja Novo-Orlovskin, residentit saavat erityistalousalue-etuuksien lisäksi myös paikallisesti myönnettyjä etuisuuksia (Männistö, 2007, 22).

5.2.3 Tulliedut

Erityistalousaluehallinnon Internet-sivujen mukaan Neudorfissa on vapaa tullivyyöhyke, mikä tarkoittaa, että erityistalousalueelle tuodut ja siellä käytettävät ulkomaiset tavarat ovat ilman tullimaksuja sekä ilman alv:tä. Myöskään kyseisiin tavaroihin ei sovelleta tariffisääntelyä. Erityistalousalueella oleviin ja siellä käytettäviin venäläisiin tavaroihin käytetään vientiin sovellettavaa menettelyä, jolloin valmistevero on maksettava, mutta vientitullimaksua ei makseta.

Vapaalla tullialueella toimii lupamenettely. Tämä tarkoittaa, että residentin on vähintään 15 päivää ennen kalenterivuoden alkua ilmoitettava tiedot tavaroista, jotka aikoo tuoda vapaalle tullivyyöhykkeelle, sekä tiedot tavaroille tehdyistä toimenpiteistä, ja kyseisten toimenpiteiden perusteella valmistetuista tavaroista ennen tulliselvityksen jättöä. (Erityistalousaluehallinto.)

Erityistalousaluehallinnon Internet-sivujen mukaan Vapaalle tullialueelle voidaan tuoda ulkomaisia tavaroita, jotka on tuotu Venäjän tullialueelle muista maista, tai venäläisiä ja ulkomaisia tavaroita, jotka on tuotu erityistalousalueelle Venäjän muulta tullialueelta. Erityistalousalueella on pysyvän tullikontrollin status. Tämä tarkoittaa sitä, että residenttien ja ei-residenttien täytyy pitää kirjaa erityistalousalueelle tuoduista ja sieltä viedyistä tavaroista sekä alueella säilytettävistä, valmistetuista, muokatuista, hankituista ja realisoituista tavaroista, ja esittää tämä kirjanpito tulliviranomaisille.

Erityistalousaluehallinnon Internet-sivuston mukaan investoriystävällisen hallintoilmapiirin, valmiin infrastruktuurin sekä helpotetun tullausmenettelyn ja veroetujen ansiosta erityistalousalueen residentin kokonaissästö voisi olla jopa 20 %.

5.3 Kalugan alue

5.3.1 Kalugan sijainti

Kalugan alue sijaitsee Venäjän keskiosassa, 190 km Moskovasta lounaaseen. Kalugan alue on yksi Venäjän federaation subjekteista. Alueen pääkaupunki on Kaluga. Liikenteellisesti Kaluga alue on tärkeä, sillä sen läpi kulkee kansainvälisiä rauta- ja moottoriteitä. Väestöä alueella on noin miljoona. Alueen päätoimialat ovat jalostava metalliteollisuus, kone- ja laitteollisuus sekä elektroniikkateollisuus.

5.3.2 Kalugan alueen menestystarinan tausta

Kalugan alueen kuvernööri Anatoli Artamonovin Internet-sivuilla olevassa Kalugan alue tänään -lehden haastattelussa Artamonov toteaa, että Kalugan alueella on siirrytty investoijia houkuttelevan ilmapiirin luomisesta aktiivisen investointipolitiikan noudattamiseen, ja alueesta on tullut investoreja houkutteleva. Intensiivinen talouskasvu on hänen mukaansa mahdollista vain, mikäli alueelle saadaan suoria investointeja. Alueelle on onnistuttu houkuttelemaan kansainvälisiä yrityksiä, jotka ovat joko avanneet tai suunnittelevat avaavansa yrityksiä alueella, kuten Volkswagen Volvo, Renault, Peugeot Citroen, Samsung, LaFarge, Nestle ym. Artamonovin mukaan vuonna 2007 ulkomaisten investointien määrä oli 381 miljoonaa USD, mikä oli kolminkertainen määrä vuoteen 2006 verrattuna. Artamonovin mukaan alueen bruttotuote kasvoi vuosina 2000 – 2007 yli puolitoistakertaisesti. Kasvu on ollut mahdollista erityisesti teollisuuden, kulumarkkinoiden ja rakentamisen kasvun myötä. Artamonovin mukaan Kalugan

aktiivinen rooli liike-elämän olosuhteiden muokkaajana on luonut alueelle luotettavan kauppakumppanin maineen.

Mikä alueella sitten houkuttelee investoijia? Artamonovin mukaan (Artamonovin Internet-sivut 2009) reilut kymmenen vuotta sitten tehdyn päätöksen mukaisesti aluetta on tuotu aktiivisesti esiin sekä alueen lainsäädäntöä on modernisoitu tulevia investoreja varten. Lainsäädännön modernisointi on sisältänyt edullisen verotusjärjestelmän sekä matalien hallinnollisten esteiden turvaamisen, oikeudenmukaisten kilpailuolosuhteiden luomisen ja alueen infrastruktuurin rakentamisen. Myös sähkön hinta on kilpailukykyinen. Taloudellisesti tehokkaan yritystoiminnan turvaamiseksi alueella on kiinnitetty huomiota selkeään juridisen ja suotuisan hallinnollisen ilmapiirin luomiseksi. Myös valtio tukee investointitoimintaa myöntämällä investoreille verohelpotuksia. Omaisuus, joka on hankittu tai perustettu rakentamiseen liittyvän investointiprojektin tuloksena, on kokonaan vapautettu veroista yhdestä neljään vuoden ajaksi, investoinnin suuruuden mukaan. Omaisuutta, joka on äskettäin perustettu tai hankittu, sekä verokauden aikana modernisoituja tai peruskorjattuja perusvaroja verotetaan 1,1 veroprosentin mukaan.

Vuoden 2008 aikana Artamonovin mukaan harkitaan mahdollisuutta ottaa käyttöön muita oikeudellisia akteja, joilla määriteltäisiin investoreille myönnettävien joihinkin veroihin kohdistuvien helpotusten ehtoja. Erityistä huomiota on Artamonovin mukaan kiinnitetty myös vapaitten tuotanto- ja maa-alueiden ja tuotantolliseen toimintaan sopivien kiinteistöjen etsintään. Artamonov mainitsee haastattelussa myös teknologia- ja teollisuuspuistot, joita alueelle on rakennettu kolme eli Vorsino, Grabtsevo ja Kaluga-Jug. Näille alueille on rakennettu infrastruktuuri uusien tuotantolaitosten perustamista varten. Artamonov mainitsee myös Lemconin teollisuuspuiston, joka tuolloin haastattelun aikana oli suunnitelluvaiheessa. Lemcon on alueen ensimmäinen yksityinen teollisuuspuisto, muut kolme ovat valtiollisia. Nykyään Kalugan alueella on myös neljäs valtiollinen teollisuuspuisto, Rosva. (Artamonovin Internet-sivut 2009.)

5.3.3 Työvoimakysymys

Kysymykseen investoreiden työvoimaan kohdistuvista kasvavista vaatimuksista Artamonov toteaa, että esimerkiksi alueen autoteollisuutta varten Baumanin yliopistossa on suunnitteilla perustaa uusi autonrakennuksen tiedekunta. Kaluga on myös mukana pilottihankkeessa, jonka puitteissa houkutellaan alueelle koulutettua työvoimaa muista IVY-maista. Suunnitelmien mukaan alueelle muuttavien määrä olisi noin 40 000 ihmistä. Kasvavalle työväestölle tarvitaan tietysti asuntoja, ja sen vuoksi Kalugan alueella sijoitetaan asuntorakentamiseen, jotta uusissa tehtaissa työskenteleville, ja niihin töihin tuleville työntekijöille riittäisi alueella asuntoja. (Artamonovin Internet-sivut 2009.)

5.3.4 Kehittämisen painopistealueet

Kuvernööri Artamonovin Internet-sivuilla (2009) olevassa Kalugan alue tänään -lehdessä haastattelussa Artamonov kertoo, että investorit sijoittavat eniten varoja koneenrakennukseen, jalostavaan teollisuuteen, autoteollisuuden komponentteihin, rakennusteollisuuteen ja korkeateknologiaan. Artamonovin mukaan alat, joihin mahdollisesti tulevaisuudessa investoidaan, ovat luonnonvaroihin liittyvät alat, kuten metsäteollisuus, erilaiset kaivannaiset (ruskahiili, tulenkestävä savi, fosfori). Myös elintarviketeollisuudella ja turismilla on alueella kehittymismahdollisuuksia.

Vuoden 2009 helmikuussa Budjet-lehden verkkolehdestä on julkaistu kuvernööri Artamonovin Kalugan aluetta koskeva kirjoitus. Hänen mukaansa yksi tärkeimmistä keinoista toteuttaa kasvupolitiikkaa alueella ovat olleet investoinnit. Vuonna 2008 ulkomaisten investointien yhteismäärä Kalugan alueella oli ylittänyt miljoonan USD rajan, mikä on 2,8 - kertaa enemmän kuin vuonna 2007. Artamonovin mukaan alueen teollisuuspuistojen yhteenlaskettu pinta-ala on 2500 hehtaaria, josta 1000 hehtaaria on jo investoreiden käytössä. Alueen teollisuuspuistojen tuotantolaitokset luovat noin 30 000 työpaikkaa, joista 14 000 on jo vahvistettu investointisopimuksin.

Kalugan teollisuuspuistojen tärkein tuotannonala on ollut autoteollisuus, ja alueella toimii neljä johtavaa autonvalmistajaa, joiden tekemien investointien yhteisarvo on 2,3 miljardia euroa. Tekeillä on myös agroteollisuuspuisto Detshino, johon keskitetään viiden eurooppalaisen maataloustekniikan alan uusimpia saavutuksia valmistavan yrityksen tuotantoa. Artamonov toteaa, että Kalugan teollisuuspuistojen tarkoitus on nimenomaan innovatiivisten projektien tukeminen ja edistäminen mahdollisimman tehokkaasti aina idean keksimisestä sarjatuotannon aloittamiseen asti. Alueella toimii tietopankki, jonne kerätään tietoa alueen investointimaa-alueista ja kiinteistöistä, jotka sopivat teolliseen tuotantoon. Alueen investointiprojekteja ja niiden toteutumista seurataan, ja mikäli projekteissa syntyy hankalia tilanteita, investoreja tuetaan niissä. (Budjet-lehden verkkolehti 2009.)

5.3.5 Kalugan alueella myönnettävä valtiollinen tuki

Artamonovin kirjoituksen mukaan (Budjet-lehden verkkolehti) Kalugan alueella on voimassa 10.11.2003 määrätty yritysten omaisuusverosta laki nro 263-OZ, joka koskee veroetuuksien myöntämistä omaisuusverosta investoreille. Lain mukaan organisaatio vapautetaan verosta, joka koskee rakentamiseen liittyvän investointiprojektin realisoinnin myötä luotua tai hankittua omaisuutta. Verovapaus alkaa investointikohteen käyttöönottokuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisestä päivästä, ja kestää:

- 12 kuukautta, mikäli investoinnin suuruus on 100 – 300 miljoonaa ruplaa
- 24 kuukautta, mikäli investoinnin suuruus on 300 -500 miljoonaa ruplaa
- 36 kuukautta, mikäli investoinnin suuruus on yli 500 miljoonaa ruplaa. (Budjet-lehden verkkolehti, 2009.)

Investointitoiminnan tukemiseksi Kalugan alueella on Kalugan alueen hallitus hyväksynyt 17.3.2008 asetuksen avustusten myöntämisestä investoreille tavaroitten tuotantoon, töiden tekemiseen ja palveluiden tarjoamiseen liittyvien kulu- jen korvaamiseksi. Avustuksia myönnetään poikkeuksellisen strategisille inves-

toreille strategisen investointiprojektin toteuttamiseen. Avustus myönnetään strategisen investorin kuluneelta verokaudelta alueen budjettiin maksaman tuloveron määrän mukaisessa suhteessa. Tulo on saatu strategisen investointiprojektin realisoinnista. Kyseinen toiminta on tapahtunut kahden vuoden kuluessa strategisen investointikohteen kuolettamisesta, mutta korkeintaan yhdeksän vuoden kuluttua rakennusluvan saamispäivästä Venäjän lain mukaisesti. (Budjet-lehden verkkolehti, 2009.)

Artamonov jatkaa kirjoituksessaan (Budjet-lehden verkkolehti), että Kalugan alueen hallitus on allekirjoittanut kymmenen yhteistyösopimusta vuonna 2008 Kalugan alueen investointiprojektien toteuttamisesta. Näiden sopimusten yhteisarvo on 36 miljardia ruplaa. Lisäksi on allekirjoitettu kolme aiesopimusta.

5.4 Suomalaisinvestointi ”Lemcon i-Park Kaluga”

5.4.1 Tausta ja historia

Lemminkäisen tytäryritys Lemcon on yrityksen www-sivujen mukaan aloittanut teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kalugan rakentamisen Kalugan alueelle Vorotynskiin, joka sijaitsee noin 200 kilometriä Moskovasta lounaaseen. Rakennusinvestointien osalta kyseessä on merkittävä, 500–700 miljoonan euron hanke. Lemcon on ostanut 135 hehtaaria maata, josta tulee myyntiin noin 117 hehtaaria. Kerrosalaa on 500 000 neliötä. Alue on mitoitettu 15–20 venäläiselle ja/tai kansainväliselle yritykselle. Alueen on erityisesti ajateltu kiinnostavan autokomponenttien valmistajia, mutta myös konepajayrityksiä ja rakennusmateriaalien valmistajia. Kalugan teollisuuspuisto, kuten erityistalousalueet yleensä, perustuu klusteriajatteluun, eli analogisten tai toisiaan täydentävien tuotannonalojen sijoittamiseen toistensa välittömään läheisyyteen, mikä tukee kaikkien alalla olevien toimintaa positiivisesti ja tuo taloudellisia etuja. Venäjä vaatii kokoonpanotuotannolta 70 prosentin kotimaisuusastetta, ja koska pätevistä paikallisista

komponenttivalmistajista on pulaa, kansainväliset autonvalmistajat houkuttelevat Venäjälle alihankkijoitaan Keski-Euroopasta.

Lemconin www-sivujen mukaan tarkoituksena on tarjota länsimaisille yrityksille nopea ja pienempiriskinen mahdollisuus astua Venäjän markkinoille ja aloittaa operatiivinen toiminta siellä. Kun maanhankinta ja infrastruktuurin rakentaminen on jo ratkaistu, voi investoijayritys keskittyä varsinaiseen rakentamiseen. Lemconin Internet-sivuilla olevassa Ekonomika i zhizn' -lehden haastattelussa Lemcon I-Parkin pääjohtaja Aleksandr Pituhin sanoo, että yhtiö valitsi nimenomaan Kalugan hyvien liikenneyhteyksien ja Moskovon läheisyyden takia. Nämä mahdollistavat erinomaiset liikenneyhteydet Ukrainan, Valkovenäjän ja Baltian markkinoille. Alueella on jo toteutettu suuria investointiprojekteja, sillä esimerkiksi Samsung, LaFarge ja SAB Miller ovat aloittaneet alueella tuotannon. Alueelle on Pituhinin mukaan luotu suotuisat investointiolosuhteet, mistä kiitos alueen hallinnolle. Volkswagenin tehdas on 50 kilometrin, Volvon tehdas 35 kilometrin sekä Peugeotin ja Citroenin tehdas viiden kilometrin päässä teollisuuspuistosta.

Ekonomika i zhizn' -lehdessä (2009) olleen Pituhinin haastattelun mukaan yhtiö on allekirjoittanut sopimuksen alueen ja piirihallinnon kanssa investointiyhteistyöstä. Vuonna 2007 Lemcon rekisteröi Lemcon Invest Ltd:n Kalugan alueen teollisuuspuistoprojektin toteuttamista varten. Lemcon Invest -yhtiö omistaa maan ja toimii rakennuttajana. Rakentaminen on Lemcon Stroin vastuulla. Ennen varsinaisen rakennusprojektin alkua Lemcon Invest solmi sopimukset teollisuuspuiston energia- ja vesihuollon varmistamisesta, eli Lemcon Invest on koko investointiprojektin ainut sopimusosapuoli. Kaikkiaan Lemcon I-Parkin alue käsittää Pituhinin mukaan yli 700 hehtaaria, mutta ensivaiheessa on tarkoitus rakentaa 130 hehtaarin alue. Syksyllä 2009 alueen rakentaminen oli Antti Pätilän mukaan (Markkinointi ja kehittämisjohtaja, Konsu Oy, henkilökohtainen tiedonanto 30.11.2009) vielä alussa, eikä infrastruktuuria ollut vielä rakennettu. Tuolloin alueella ei myöskään ollut vielä solmittu yhtään investointipäätöstä.

5.4.2 Teollisuuspuistomalli

Lemconin Internet-sivujen mukaan alueen paras houkutin on Lemconin teollisuuspuistomalli. Investorille tarjotaan tontti, jonka kaavanmuutokset ja infrastruktuuriasiat on hoidettu valmiiksi, eli tarkoitus on tarjota helppo laskeutumisalusta Venäjälle. Lemcon I-Park Kaluga tarjoaa investoreille investointipaketteja, joihin kuuluu mm. seuraavia ratkaisuja. Ensinnäkin maa-alue, jonka lailinen omistusoikeus on tarkoin varmistettu ja tarkistettu. Maa-aluetta voidaan käyttää sekä teollisuus- ja varastotilojen rakentamiseen. Toiseksi alueen infrastruktuuriliittymät ja -yhteydet (sähkö, kaasu, vesihuolto ja kuituoptinen telekommunikaatio) on myös varmistettu. Lisäksi investoijat voivat niin halutessaan sopia myös lisäpalveluista, joihin kuuluu Lemconin tekemän länsimaisen suunnittelun ja sopimusten valmistelun ohella maa-alueen alustavat rakennustyöt, sen suunnittelutyödokumentaation valmistaminen ja rakennuslupien hankkiminen, minkä jälkeen Lemcon rakennustöiden valmistuttua siirtää täyden omistusoikeuden asiakkaalle. (Lemcon.)

5.4.3 Lemcon i-Parkin investointipaketit

Lemconin Internet-sivujen mukaan Lemcon I-Park Kalugan asiakkaille on tarjolla kuusi erilaista investointipalvelupakettia.

Vaihtoehto 1 käsittää maa-alueen ja alueen sisäisen infrastruktuurin, liitännät rakennuksen sisällä, rakennuttajapalvelut ja suunnittelutyöt, kohteen rakennustyöt asiakkaan tilauksen mukaisesti valmiiksi, mutta ilman laitteiston asennusta

Vaihtoehto 2 käsittää maa-alueen ja alueensisäisen infrastruktuurin, liitännät rakennuksen sisällä, rakennuttajapalvelut ja suunnittelutyöt ja standardikohteen rakennustyöt (myös varastotilat) täysin valmiiksi.

Vaihtoehto 3 käsittää maa-alueen ja alueensisäisen infrastruktuurin, liitännät rakennuksen sisällä, rakennuttajapalvelut ja suunnittelutyöt, rakennustyöt asiakkaan tilauksen mukaisesti viimeistelyvalmiina.

Vaihtoehto 4 käsittää maa-alueen ja alueensisäisen infrastruktuurin, liitännät rakennuksen sisällä ja rakennuttajapalvelut. Näiden lisäksi voi myös tilata kohteen suunnittelun ja rakentamisen, käyttäen joko projektinjohtopalvelua, alihankkijan palveluiden projektinhallintapalvelua, ns. kertakorvaus- tai avaimet käteen –periaatetta.

Vaihtoehto 5 käsittää maa-alueen sekä liitynnät maa-alueen rajalle asti. Näiden lisäksi voi myös tilata kohteen suunnittelun ja rakentamisen, käyttäen joko projektinjohtopalvelua, alihankkijan palveluiden projektinhallintapalvelua, ns. kertakorvaus- tai avaimet käteen –periaatetta.

Vaihtoehto 6 käsittää maa-alueen (joko mukaan lukien varausoikeus tai ilman varausoikeutta). Näiden lisäksi voi myös tilata kohteen suunnittelun ja rakentamisen, käyttäen joko projektinjohtopalvelua, alihankkijan palveluiden projektinhallintapalvelua, ns. kertakorvaus- tai avaimet käteen –periaatetta.

5.5 Yhteenveto

Kuten edellä tässä luvussa viisi on mainittu, Pietari on yksi kiinnostavimmista investointikohteista Venäjällä laajoine kulutusmarkkinoineen, ja lisäksi se on myös lainsäädäntönsä mukaisesti panostanut investointiolosuhteisiin mm. veroeduin, kiinteistönvuokraeduin sekä myöntämällä valtioneuvoston investoreille. Myös investoreille suunnattua tiedotusta on haluttu parantaa, ja investoreille on laadittu investointiopas. Tunnettuja kansainvälisiä yrityksiä onkin perustanut tehtaita Pietariin. Pietarin välittömässä läheisyydessä sijaitsee myös erityistalousoalue Neudorf, joka keskittyy teknis-innovatiivisen toiminnan kehittämiseen. Erityistalousoaluelainsäädännön mukaisesti Neudorfin tarjoamia etuja yrityksille ovat mm. yksinkertaistettu viranomaismenettely, veronalennukset ja valmis inf-

rastruktuuri. Merkittävimpiä kustannussäästöjä on sosiaaliveron alennus 26 prosentista 14 prosenttiin. Erityistalousaluehallinnon laskelmien mukaan investoriystävällisen hallintoilmapiirin, valmiin infrastruktuurin sekä veroetujen ansios- ta kokonaissäästö voisi olla jopa 20 %.

Kalugan alueella on myös noudatettu aktiivista investointipolitiikkaa jo pitkään, ja sinne onkin muodostunut merkittävä autoteollisuuskeskittymä kansainvälisten yritysten perustettua sinne tehtaitaan. Myös Kalugassa lainsäädäntöä on muu- tettu investointeja houkuttelevammaksi modernisoimalla sitä investoreja varten. Keinot investointien houkuttelemiseksi ovat pitkälti samoja kuin Pietarissa – edullinen verotusjärjestelmä, hallinnollisten esteiden poistaminen ja alueen inf- rastruktuurin rakentaminen. Näiden lisäksi alueella on kiinnitetty huomiota myös työvoiman saannin helpottamiseen ja sen kouluttamiseen, sekä asuntoraken- tamiseen kasvavalle työvoimalle.

Lisäksi alueelle on perustettu neljä valtiollista teollisuus- ja teknologiapuistoa, joiden tarkoitus on tukea innovatiivisia projekteja ja mahdollistaa näin idean ke- hittymisen aina sarjatuotantoon asti. Rakenteilla on myös yksityinen, suomalais- taustainen teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kaluga, joka on mitoitettu noin 20 yritystä varten. Erityisesti alueen on arveltu kiinnostavan autokomponenttien valmistajia, sijaitseehan Kalugan alueella useita autotehtaita. Lemcon I-Park Kalugan tarkoitus on helpottaa investorin astumista Venäjän markkinoille ja tar- jota yrityksille tontti, jonka kaavanmuutokset ja infrastruktuuriasiat on jo hoidet- tu, jolloin yritys voi joko aloittaa varsinaisen rakentamisen, tai valitsemansa in- vestointipaketin laajuuden mukaan vastaanottaa avaimet käteen –periaatteella rakennetun rakennuksen.

6 ERITYISTALOUSALUEIDEN JA TEOLLISUUSPUISTOJEN TUOMA LISÄARVO SUORIEKONOMIEN ULKOMAIKSEN INVESTOINTIEN KANNALTA

6.1 Etabloituminen Venäjälle

Yrityksen etabloituminen toiseen maahan edellyttää perehtymistä asiaan monesta näkökulmasta. Suomalaisille yrityksille Venäjä on luonnollisesti kiinnostava markkina-alue, jo läheisen sijaintinsa ja laajojen markkinoidensa vuoksi. Paitsi kiinnostava, Venäjä on kuitenkin myös haasteellinen kohde yrityksen etabloitua. Kuten aiemmin tutkimuksessa todettiin, ulkomaiset yritykset kokevat erityisesti hallinnollisten esteiden, riittämättömästi läpinäkyvän lainsäädännön sekä korruption haittaavan investointien hakeutumista Venäjälle. Muiksi huolenaiheiksi nimettiin poliittinen sekaantuminen liike-elämään sekä monimutkainen verotusjärjestelmä. Venäjän maariskiä pidettäneen edelleen jonkinasteisena, esimerkiksi Georgian konfliktin ja ennakoimattoman lainsäädännön takia.

Pelkästään tytäryrityksen tai haaraliikkeen perustaminen Venäjälle herättää monia kysymyksiä: Miten hoidetaan yrityksen rekisteröinti Venäjälle, perustettavan yrityksen henkilökunnan rekrytointi, toimitilat, talous- ja henkilöstöhallinto, ulkomaisen henkilöstön työluvut ym. Myös operatiiviseen toimintaan liittyvät seikat herättävät kysymyksiä: Miten voidaan kotiuttaa mahdollinen voitto emoyhtiölle, siirtohinnoittelu, miten rajataan emoyhtiön vastuuta tytäryhtiöstä tai venäläisen pääjohtajan valtaoikeuksia. Jo ennen edellä mainittuja kysymyksiä yrityksessä on pohdittu etabloitumisen plussia ja miinuksia, tutkittu markkina-alueita ja tilannetta ja luultavasti teetetty markkina-analyysi. Huolellinen valmistautuminen kannattaa, sillä yritystoiminnan aloittaminen Venäjällä maksaa, samoin kuin toiminnan lopettaminen.

Mikäli yritys päätyy investoimaan tuotannollisen toiminnan aloittamiseen Venäjällä, sillä on ratkaistavana edellä mainittujen kysymysten lisäksi joukko laajem-

pia kysymyksiä. Aiemmin tässä tutkimuksessa on käyty läpi niitä seikkoja, jotka vaikuttavat investoinnin sijoituspäätökseen. Tällaisia ovat suotuisat laki-, makrotalous- ja poliittiset olosuhteet, erilaiset taloudelliset insentiivit, halvat infrastruktuurin, polttoaineen ja energian hinnat, saatavilla olevan työvoiman määrä ja markkinoiden laajuus. Ennen investointipäätöstä investoreiden on saatava tietoa monenlaista tietoa maan markkinatilanteesta, verotuksesta, tullauksesta ja tämän vuoksi investointeja toivovan maan tulisi lisätä resursseja tiedottamiseen, järjestää PR- ja imagonrakentamiskampanjoita, sekä perustaa tiedotustoimistoja. Monissa maissa on lisäksi perustettu erityistalousalueita ja teollisuuspuistoja houkuttelemaan investointeja, niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin. Myös Venäjällä erityistalousalueita on ollut jo parinkymmenen vuoden ajan. Erityistalousalueisiin on kohdistettu suuria toiveita, mutta tulokset ovat vielä vaatimattomia. Erityistalousalueet ovat olleet byrokratian vankeja ja niiden kehitys on ollut hidasta, tosin lähiaikoina niihin on suunniteltu muutoksia.

6.2 Erityistalousalue Neudorf

Esimerkkinä erityistalousalueesta on tässä työssä käytetty Pietarin teknis-innovatiivista erityistalousaluetta Neudorfia. Erityistalousaluehallinnon Internet-sivujen mukaan Neudorfin residenteille myönnetään sekä vero- että tullietuja. Tuloveron alennus 20 prosentista 15,5 prosenttiin tai joissakin tapauksissa 13,5 prosenttiin on merkittävä etu, samoin kuin tulliedut, jolloin erityistalousalueelle tuodut, ja siellä käytettävät ulkomaiset tavarat ovat ilman tullimaksuja sekä ilman alv:tä. Etuisuudet voivat laskea investointikynnystä, mutta ovatko ne kuitenkaan riittäviä houkuttelemaan ulkomaisia investoreja Venäjälle?

Erityistalousalueen residentit hyötyvät taloudellisesti myös muuten kuin vero- ja tullietujen ansiosta. Alueen vuokrataso on edullinen. Residentit voivat vuokrata tiloja Neudorfin hallintorakennuksesta vuonna 2009–2010 edulliseen hintaan: 120 ruplaa neliöltä kuukaudessa, mukaan lukien alv- ja kunnallismaksut. Erityistalousalueiden lämmön-, veden- ja sähkönjakelun hinnat ovat suhteellisen alhaiset. Alueiden infrastruktuuriin on sijoitettu, sillä yritysten tehokkaan toiminnan

kannalta on tärkeää, että lämmön-, veden- ja sähkönjakelu sekä tietoliikenneyhteydet toimivat katkoitta.

Yksi merkittävimmistä erityistalousalueiden eduista on suoja epäsuotuisilta verolakien muutoksilta. Koska erityistalousalueiden lainsäädäntö perustuu federaation lakiin, se suojaa erityistalousalueelle rekisteröityneitä yllättäviltä aluetason lakimuutoksilta. Ulkomaisen investoinnin kannalta takuu aluetason lainsäädännön muuttumattomuudesta Venäjän kaltaisessa maassa on tärkeää. Huoli lakien yllättävästä muuttumisesta epäsuotuisaksi vaivaakin monia Venäjällä toimivia yrityksiä.

Erytistalousaluehallinnon Internet-sivujen mukaan erityistalousalueiden viranomaisasiointia on nopeutettu ns. yhden luukun periaatteella, mikä luultavasti helpottaa erityisesti ulkomaisten yritysten toimintaa, joille venäläinen viranomaiskäytäntö voi olla vierasta. Pelkästään erityistalousalueiden Internet-sivujen tietojen valossa on vaikea arvioida, missä määrin yhden luukun periaate käytännössä toimii. Federaation erityistalousaluehallinnon Internet-sivuilla on ilmoitettu, että yhden luukun palveluun osallistuisivat ainakin seuraavat Federaation viranomaistahot: vero- ja tullipalvelu, eläkerahasto, sosiaalivakuutusrahasto, kiinteistörekisteri sekä rekisteröintipalvelu.

On myös vaikea arvioida, saako residentiksi aikova tai siitä kiinnostunut ulkomainen yritys informaatiota ja käytännön apua. Vaikka Venäjän erityistalousalueista on kattavien web-sivujen ansiosta tarjolla ajantasaista tietoa, on varsinkin erityistalousalueiden taloudellisten ja veroetuisuuksien selvittäminen vaivalloista, vaikka sattuisi löytämään tiensä OEZin web-sivuille. Lisäksi OEZin sivut ovat luotettavia vain venäjänkielisinä, sillä tällä hetkellä ne on käännetty englanniksi vain koneellisesti, eikä englanninkielisillä sivuilla ole tämän vuoksi lainvoimaa. Tietoa ei siis yksinkertaisesti ole tarpeeksi tarjolla, ja markkinointi- ja pr-työ investointien lähtömaissa on riittämätöntä. Tämän saman seikan totesi myös Antti Pätilä (Markkinointi ja kehittämisjohtaja, Konsu Oy, henkilökohtainen tiedonanto 30.11.2009), joka työskenteli vuosina 2005 - 2008 Venäjän erityistalousalueita sivuavissa hankkeissa Technopolisissa. Vaikka tuona aikana erityistalousaluelaki astui voimaan, Technopolisille ei pystytty selvittämään paikallistason (Pieta-

rin alue) investointisääntöjä, minkä vuoksi Technopolis teki päätöksen olla investoimatta Neudorfiin.

Venäjän erityistalousalueiden tunnettavuuden lisääminen olisi tärkeää. Tämän takia esimerkiksi toimintaansa aloittelevalla erityistalousalueelle Neudorfille olisi erityisen hyödyllistä saada residentiksi jokin kansainvälisesti tunnettu yritys. Tunnetun yrityksen läsnäolo olisi hyvä keino tuoda esiin Neudorfia vartenotettavana vaihtoehtona ulkomaiselle yritykselle, mikä saattaisi innostaa muitakin yrityksiä aloittamaan toimintansa. Potentiaalisia residenttejä ajatellen on hyvä, että O EZ:in sivuilla esitellään kaikki Neudorfiin rekisteröityneet residentit sekä kerrotaan niiden toiminnasta ja toimialasta.

6.3 Teollisuuspuisto i-park Kaluga

Toisena tutkimuskohteena oli Kalugan alueella sijaitseva, myös vielä rakenteilla oleva "Lemcon i-Park Kaluga". Jos erityistalousalueet kärsivätkin siitä, että niitä ei tunneta, Kaluga on alueena tunnettu myös Venäjän ulkopuolella. Aluetta on tuotu aktiivisesti esiin jo reilun kymmenen vuoden ajan. Kalugassa on myös ryhdytty sanoista tekoihin: alueen lainsäädäntöä on modernisoitu tulevia investoreja varten. Kalugaan onkin onnistuttu houkuttelemaan joukko merkittäviä kansainvälisiä yrityksiä. Tärkein tuotannonala on ollut autoteollisuus, ja alueella toimii neljä johtavaa autonvalmistajaa.

Alueen verotusjärjestelmä on investoreille edullinen. Lain mukaan yritys vapautetaan omaisuusverosta, joka koskee rakentamiseen liittyvän investointiprojektin realisoinnin myötä luotua tai hankittua omaisuutta. Verovapautus myönnetään ajanjaksolle, jonka pituus määräytyy investoinnin suuruudesta. Tämän lisäksi Kalugan hallitus myöntää tietyin ehdoin avustuksia investoreille tavaroiden tuotantoon, töiden tekemiseen ja palveluiden tarjoamiseen liittyvien kulujen korvaamiseksi. Näiden edellä mainittujen etuisuuksien taloudellista arvoa investoreille on kuitenkin vaikea arvioida.

Myös hallinnollisia kynnyksiä on Kalugassa madallettu ja alueen infrastruktuurin rakentamiseen on panostettu. Kalugan sijainti on erinomainen. Kaluga on pääreittien varrella lähellä Moskovaa, mutta kuitenkin riittävän kaukana siitä, minkä ansiosta työvoima ja maa ovat edullisempia. Työvoiman saantiin, ja toisaalta myös työvoiman koulutukseen ja asuinmahdollisuuksiin sijoitettu, mikä osoittaa, että asioita on katsottu investorin näkökulmasta.

Kalugan alueelle on myös rakentumassa suomalaisen Lemminkäisen tytäryrityksen Lemconin 130 hehtaarin teollisuuspuisto I-Park Kaluga, mikä on Kalugan alueen ensimmäinen yksityinen teollisuuspuisto. Investorille tarjotaan tontti, jonka kaavanmuutokset ja infrastruktuuriasiat on jo ratkaistu, ja näin investoijayritys voi keskittyä varsinaiseen rakentamiseen. Tämän lisäksi tarjolla on kuusi erilaista investointipalvelupakettia, joista investori voi valita. Laajimmassa paketissa investori saa kaiken valmiina rakennuksen viimeistelyä myöten avaimet käteen -periaatteella.

Lemcon on tietysti suomalaisen investorin kannalta mielenkiintoinen kohde, koska sopimuskumppanina on suomalaistaustainen yritys. Mitä tulee verohelpotuksien myöntämiseen teollisuuspuistoinvestorille – Lemcon ei tässä tapauksessa ole neuvottelukumppani, vaan näissä asioissa neuvotellaan Kalugan alueen hallinnon kanssa. Lemcon Investillä ja Kalugan aluehallinnolla on teollisuuspuistoa koskeva investointisopimus. Tämän sopimuksen mukaisesti Lemcon i-Park Kalugaan asettuvalla yrityksellä on mahdollisuus saada verohelpotuksia aluehallinnon budjettiin maksettavasta omaisuusverosta, sekä saada aluehallinnon budjettiin maksettavasta voittoverosta maksimissaan -4 prosentin alennuksen. Näistä sovitaan siis investorin ja aluehallinnon välisessä investointisopimuksessa, jossa arvioidaan investoinnin vaikutusta alueen talouteen. Eriytysetuja voivat saada alueen merkittävät investorit, kuten Volkswagen ja Peugeot-Citroen.

7 AINEISTON ANALYSOINTI

7.1 Erityistalousalue Neudorfin ja Lemcon I-Park Kalugan analyysi

Seuraavaksi tarkastellaan erityistalousalue Neudorfia ja sen houkuttelevuutta investointien kohteena ulkomaisen investorin näkökulmasta SWOT-analyysin avulla:

Vahvuudet (S): -vero- ja tulliedut -alueella voimassa federaation laki, yllättävät negatiiviset lakimuutokset eivät ole mahdollisia -nopeutettu viranomaisasiointi, yhden luukun periaate - lämmön-, veden- ja sähkönjakelun hinnat ovat suhteellisen alhaiset. -toimitilojen saatavuus ja edulliset vuokrat -Pietarin alueen ostovoima, koulutettu työvoima ja laajojen markkinoiden läheisyys -sijainti lähellä satamia, rautateitä ja lentokenttää	Heikkoudet (W): -ulkomaisen yrityksen vaikea saada tietoa erityistalousalueista, alueiden markkinointi ulkomailta olematonta -erityistalousalueiden hallinto sekava ja monimutkainen, mikä lisää byrokraatiaa -alueella harjoitettavan liiketoiminnan tarkat rajoitukset -yhteistyöverkosto alueen ulkopuolisiin yrityksiin puuttuu
Mahdollisuudet (O): -tunnetun kansainvälisen yrityksen saaminen jäseneksi -erityistalousaluehallinnon uudistukset	Uhat (T): -suurimmalla osalla erityistalousalueista voimassaoloaika vain vuoteen 2020 -aikaisempien väärinkäytösten vuoksi erityistalousalueilla osin huono maine

Seuraavaksi tarkastellaan teollisuuspuisto Lemcon i-park Kalugan SWOT-analyysin avulla:

<p>Vahvuudet (S):</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kalugan erinomainen sijainti -Kaluga alueena tunnettu -alueella ennestään paljon ulkomaisia investointeja ja kansainvälisiä suuryrityksiä -alueen investorimyönteinen ilmapiiri -suomalaisen investorin kannalta myönteistä, että mukana suomalais-taustainen yritys -saatavilla koulutettua työvoimaa -sähkön hinta edullinen -Lemconin investointipaketit helpottavat alueelle asettumista. Maa-alueiden omistusoikeus varmistettu ja infrastruktuuri rakennettu 	<p>Heikkoudet (W):</p> <ul style="list-style-type: none"> -tiedotus alueen investointieduista heikohkoa -veroetuisuuksien saanti riippuu osittain aluehallinnon kanssa sovittavasta investointisopimuksesta, jossa arvioidaan investoinnin vaikutusta alueen talouteen
<p>Mahdollisuudet (O):</p> <ul style="list-style-type: none"> -klusterien tuomat mahdollisuudet -alueella harkitaan mahdollisuutta muuttaa lainsäädäntöä uusien veroetuisuuksien käyttöönottamiseksi -suunnitelmat lisätä autoteollisuuden koulutusta alueella -panostukset alueen asuntorakentamiseen kasvavaa työväestöä ajatellen -alueen luonnonvarojen hyödyntäminen investoinneissa 	<p>Uhat (T):</p> <ul style="list-style-type: none"> -muutokset aluehallinnossa voivat vaikuttaa investointi-ilmapiiriin ja käytänteisiin -teollisuuspuisto vasta rakenteilla, käytännön kokemukset alueesta puuttuvat

Erityistalousalue Neudorfia ja teollisuuspuisto I-Park Kalugan SWOT-analyysin perusteella näyttäisi siltä, että vahvuuksien osalta samankaltaisuutta alueilla olisi nimenomaan alueiden hyvä sijainti – Neudorfilla Pietarin läheisyys ja sen laajat markkinat, sekä Lemcon I-Park Kalugalla erinomainen maantieteellinen sijainti kansainvälisten rauta- ja moottoriteiden varrella. Vaikka Neudorf vasta aloittelee toimintaansa, eikä se, kuten ilmeisesti eivät Venäjän erityistalousalueet yleensä, ole tiedotuksen puutteellisuuden vuoksi kovin tunnettu ulkomaisten yritysten keskuudessa, Pietarin alueen työ- ja ostovoima riittänee houkuttelemaan investoijayrityksiä myös Neudorfiin. Laajojen kulutusmarkkinoiden läheisyys on merkittävin investointeja houkutteleva ja yrityksen investointipäätökseen vaikuttava tekijä. Sama koskee myös Lemcon I-Park Kalugaa; vaikka sekin vasta käynnistelee toimintaansa, Kalugan alueen sama huomio on ehdottomasti vahvuustekijä myös sille. Voisi kuitenkin ajatella, että mikäli Neudorf olisi laajemmin tunnettu Suomessa, ja siitä olisi helpommin saatavilla tietoa, se voisi herättää kiinnostusta suomalaisissa investoreissa jo sijaintinsa takia. Pietarihan on suomalaisille yrityksille jo vanhastaan tuttu toimintaympäristö.

Molemmilla alueilla on myös ilmoitettu vallitsevan investoriystävällinen ilmapiiri. Erityistalousalue Neudorfissa on ilmoitettu olevan käytössä yhden luukun periaate, jonka pitäisi yksinkertaistaa viranomaisasiointia niin, että residentti voisi hoitaa useimmat viranomaisasiat samalta luukulta. Erityisesti yritykselle, joka ei ole tottunut viranomaisasiointiin Venäjällä, tämä voi olla merkittävä helpotus. Myös Kalugan alueella on modernisoitu lainsäädäntöä investoreiden eduksi luomalla suotuisa hallintoilmapiiri. Viranomaisasioinnin sujuvuuden merkitystä ei tule vähätellä, sillä raskas byrokratia, korruptio, ja mahdollisesti jopa mielivaltaisesti sovellettu lainsäädäntö saattavat, kuten jo aiemmin tässä tutkimuksessa todettiin, lykätä tai jopa estää yritysten investointia Venäjälle. Lemconin osalta vahvuus on myös se, että se on suomalaistaustainen yritys, mitä epäilemättä pidetään suomalaisten yritysten kannalta positiivisena.

Molemmilla alueilla myönnetään myös veroetuisuuksia investoreille, ja Neudorfissa on käytössä myös tullauskäytäntöön liittyviä etuja. Esimerkiksi yrityksen

tulovero on 15,5 % koko erityistalousalueen voimassaolon ajan. Sosiaalivero on 14 %, mikäli yrityksen vuositulo jää alle 280 000 ruplan. Omaisuus-, maa-, ja liikenneveroa ei peritä viiden ensimmäisen vuoden aikana. Erityistalousalueen veroetujen lisäksi residentit saavat myös Pietarin alueella paikallisesti myönnettyjä etuisuuksia. Lisäksi Neudorf on vapaa tullialue, jonne tuoduista ulkomaisista tavaroista ei peritä tullimaksuja tai -veroja. Residentillä on kuitenkin ilmoitusvelvollisuus erityistalousalueelle tuoduista tavaroista, ja ne tuodaan sinne tulliviranomaisen luvalla. Silti vapaan tullialueen tullaussäännöt voivat merkittävästi helpottaa residentin tuotannollista toimintaa esimerkiksi komponenttien maahantuonnissa, kun aikaa ei enää kulu rajatullimuodollisuuksiin.

Veroetujen osalta Kalugan alueella on voimassa laki, jonka mukaan investori vapautetaan omaisuusverosta, joka koskee rakentamiseen liittyvän investointiprojektin realisoinnin myötä syntyvää omaisuutta. Tämän lisäksi Lemcon I-Park Kalugan investorilla, kuten muillakin Kalugan alueen investoreilla on mahdollisuus saada maksimissaan neljän prosentin alennus voittoverosta. Tämän takia Neudorfin veroedut ovat siis suuremmat, mutta alueiden vertailuun veroetuksien osalta olisi tarvittu tarkempaa tietoa.

Mitä taas tulee eroihin alueiden vahvuuksissa, Neudorfissa on voimassa federaation laki, joka suojaa investoria yllättäviltä aluetason lakimuutoksilta. Kalugan alueella on toki myös voimassa aluetason lakeja investointietujen myöntämisestä, joten investointitoiminnan tukeminen ei voi kuitenkaan henkilöityä aluetason viranomaisiin, kuten kuvernööri Artamonoviin. Kansainvälisten yritysten Kalugan alueelle kohdentamat investoinnit ovat epäilemättä edistäneet investoriystävällistä suhtautumista aluetason hallinnossa.

Tarkasteltaessa alueiden heikkouksia molempien osalta törmää tiedonsaannin vaikeuteen. Erityistalousaluehallinnon www-sivut ovat toki varsin kattavat, mutta vain venäjänkielisinä, jolloin kieltä osaamaton on konekielisen käännöksen varassa. Lemcon I-Park Kalugan osalta tiedotus alueen investointieduista on

myös heikohkoa. Koska veroetuisuuksien saanti riippuu osittain Kalugan aluehallinnon kanssa sovittavasta investointisopimuksesta, erityistalousalue Neudorfin ja teollisuuspuisto I-Park Kalugan veroetuisuuksien määrää on vaikea vertailla. Voi tosin olla, että koska veroetuisuuksista sovitaan aina erikseen aluehallinnon kanssa, niistä ei ehkä halutakaan antaa etukäteen kovin tarkkoja lukuja. Erotuksena Lemcon I-Park Kalugaan Neudorfin residenttien liiketoiminnalle on asetettu tarkat rajoitukset, jotka epäilemättä voivat vaikeuttaa uusien residenttien saantia alueelle.

Tarkasteltaessa alueiden mahdollisuuksia molempien alueiden suunnitellut hallinnon ja lainsäädännön uudistukset voivat lisätä alueiden mielenkiintoa ulkomaisten investoreiden keskuudessa. Erityistalousalueiden hallinnon yksinkertaistamiseksi suunnitellut muutokset tähtäävät nopeampaan reagointiin investoreiden vaatimuksiin. Uusien potentiaalisten residenttien saaminen Neudorfin alueelle olisi tärkeää, ja erityisesti tunnetun kansainvälisen yrityksen saanti alueen residentiksi voisi kasvattaa alueen kysyntää ja ylipäättään tehdä Venäjän erityistalousalueita tunnetuksi. Lemconin I-Park Kalugan osalta taas aluetason panostukset työväestön koulutukseen ja asuntorakentamiseen ovat puolestaan selkeitä merkkejä siitä, että aluehallinto on ottanut konkreettisia askelia investointien houkuttelemiseksi alueelle. Myös vuosien työ alueen markkinoimiseksi on tuottanut tulosta, ja epäilemättä koko alueen maine houkuttelee Lemcon I-Park Kalugaankin investoreja. Lisäksi alueelle jo syntyneellä autoteollisuusklusterilla voi olla spillover-vaikutuksia.

Alueita uhkaavia tekijöitä on erityistalousalueiden osalta niiden rajattu voimassaoloaika, joka on suurimmalla osalla alueista vain vuoteen 2020 asti. Toisaalta erityistalousalueilla voi olla osin huono maine aikaisempien väärinkäytösten takia. Tämä tuskin kuitenkaan vaikuttaa ulkomaisiin investoreihin, sillä kuten todettua, Venäjän erityistalousalueet eivät ole olleet kovin tunnettuja ulkomaisten yritysten keskuudessa. Lemconilla ei ole vanhaa painolastia, mutta toisaalta

puiston toiminnasta ei myöskään vielä ole käytännön kokemuksia, koska se on vasta rakenteilla.

7.2 Päätelmät

Tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että ainakin alueellisella ja paikallisella insentiivillä, vrt. Kalugan alue, on ollut myönteinen vaikutus suorien ulkomaisten investointien synnyttämisessä. Kalugan alueella on kuitenkin taloudellisten insentiivien lisäksi pitkäjänteisesti satsattu alueen markkinointiin ja myönteisen imagon synnyttämiseen alueesta. Alueen positiivinen maine lisää varmasti myös Lemconin teollisuuspuiston kiinnostavuutta investorien keskuudessa. Lienee niin, että kun perusasiat, alueen markkinoiden laajuus ja ostovoima sekä koulutetun työvoiman saatavuus ovat investorin mielestä kunnossa, voidaan verotuksellisilla, taloudellisilla ja ei-taloudellisilla insentiiveillä mahdollisesti vaikuttaa investoinnin sijaintipäätökseen. Saatu tulos ei ole yllättävä, sillä alue- ja paikallisviranomaiset tuntevat oman alueensa toimijat, toimintatavat ja muut olosuhteet ja pystyvät luomaan tehokkaita tuki-insentiivejä halutessaan. Lisäksi paikallisviranomaisia motivoi suora taloudellinen hyöty ja alueen positiivisen imagon kasvu. Tämä on ilmeisesti havaittu myös valtionhallinnossa, sillä ilmoittaessaan suunnitelluista erityistaloushallinnon uudistuksista talouskehitysministeriön Internet-sivuilla talouskehitysministeri Nabiullina totesi, että alueiden tulee saada lisää oikeuksia erityistalousalueiden perustamiseksi ja kehittämiseksi, mutta samalla niiden vastuu alueiden tuloksista myös kasvaa.

Vertailun toisena osapuolena käytetyn erityistalousalue Neudorfin tuloksista on vasta ensimmäisiä ja alustavia viitteitä. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että valtakunnallisen erityistalousalueohjelman jäykkyys ja byrokraattisuus muodostaisivat ainakin jonkintasoisen esteen tai hidasteen suorien investointien toteutumiselle. Valtakunnallinen erityistalousalueohjelma on kuitenkin vasta kehityksen alkuvaiheessa, ja lisäksi sitä ollaan uudistamassa, joten tulevaisuus näyttää, kuinka ohjelma onnistuu suorien ulkomaisten investointien aikaansaamisessa.

8 YHTEENVETO

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu kahta esimerkkitapausta, erityistalousalue Neudorfia ja teollisuuspuisto Lemcon I-Park Kalugaa, joten tutkimuksen aineisto on varsin rajallinen. Toisaalta kaikki erityistalousalueet toimivat federaation lain-säädännön pohjalta, ja samat lait pätevät muillakin erityistalousalueilla, joten useamman erityistalousalueen tarkastelu tutkimuksessa ei sikäli olisi tuonut siihen lisäarvoa. Tutkimuksen analyysissä eli erityistalousalueen ja teollisuuspuiston vertailussa on pyritty viimeisimmän aiheesta saatavilla olevan tiedon mahdollisimman objektiivisen tarkasteluun. Koska erityistalousalueilla ei vielä ole suomalaisia residenttejä ja Lemconin teollisuuspuisto vasta aloittelee toimintaansa, ei ollut mahdollista esimerkiksi haastatella näillä alueilla toimivien yritysten edustajia. Siksi tässä työssä, kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin, on kyse tutkijan omasta tutkimusaineistoa koskevasta tulkinnasta.

Haasteelliseksi työssä osoittautui tiedonsaanti. Esimerkiksi Lemconin teollisuuspuistoa koskevista veroeduista löytyi vähän tietoa vain Budjet-lehden verkkolehdestä julkaistusta alueen kuvernöörin kirjoituksesta, minkä vuoksi kokonaisveroetujen muodostamaa hyötyä oli vaikea arvioida, eikä erityistalousalueen ja teollisuuspuiston veroetuisuuksien vertailu ollut siinä määrin mahdollista, kuin tutkimuksen alussa oli tarkoitus. Tämän vuoksi myöskään investorille veronalennuksista mahdollisesti koituvaa kustannushyötyä ei tutkimuksessa voitu laskea.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on huomattava, että osa Kalugan aluetta koskevista tiedoista saatiin Kalugan alueen kuvernöörin www-sivuilla olevasta kuvernöörin haastattelusta. Haastattelun sisältämien tietojen käyttäminen tutkimusaineistona sisältää mahdollisen riskin siitä, että haastatteliija on tulkinnut väärin haastateltavaa. Toisaalta, koska kyseinen haastattelu on julkaistu kuvernöörin omilla www-sivuilla, hän on oletettavasti tarkistanut haastattelun sisällön. Tutkimuksen luotettavuuteen on voinut vaikuttaa myös käänös-

virheen mahdollisuus, sillä suurin osa käytetyistä sekä erityistalousalueita että Kalugan aluetta koskevista tiedoista on ollut venäjänkielistä ja se on siis tämän vuoksi pitänyt kääntää suomeksi.

Mikäli erityistalousalue Neudorfissa tai teollisuuspuisto Lemcon Kalugassa olisi jo toiminut suomalaisia yrityksiä, olisi näitten yritysten edustajien haastattelulla saatu arvokasta tietoa käytännön kokemuksista, ja siitä, minkälaista kyseisillä alueilla toimiminen todellisuudessa on. Tällöin kyseisten alueiden vertailu olisi ollut helpompaa, ja epäilemättä myös mielenkiintoisempaa. Kunhan ensimmäisiä käytännön kokemuksia alueista on saatavilla, niistä olisi ehdottomasti aines- ta jatkotutkimusta varten.

LÄHTEET

Anatoli Artamonov. Kalugan alueen kuvernöörin Internet-sivut, A. Gusevin Kalugan alue tänään –lehteä varten tekemä haastattelu Artamonovista. <http://www.artamonovad.ru/inter9c8a.html?id=23>. Vierailtu 29.9.2009.

Budjet-lehden verkkolehti. Kuvernööri Anatoli Artamonovin kirjoitus. <http://invest.bujet.ru/article/52695.php>. Vierailtu 7.10.2009.

Dunning, J.H. 2000. Global Capitalism at Bay. London, GBR: Routledge.

Ekonomika i zhizn' – lehden numero 30/2009 Lemconin Internet-sivuilla. Aleksandr Pituhinin haastattelu. <http://www.ipark-lemcon.com/Link.aspx?id=10014728>. Vierailtu useita kertoja.

Erytistalousaluehallinto. Venäjän taloudellisen kehityksen ja kaupan Ministeriö: Federal agency for Special Economic zones. <http://www.rosoez.ru/>. Vierailtu useita kertoja.

Erytistalousaluelaki. Venäjän Federaation Federatiivinen laki erityistalousalueista Venäjän Federaatiossa. Suomenos venäjän kielestä. Suomalais-venäläinen kauppakamari.

Filippov, P., Boltramovich, S., Dudarev G., Smirgyanin D., Sutyryn D. & Hernessniemi, H. (toim.). 2005. Investoinnit ja investointiedellytykset Venäjällä. Kauppa ja Teollisuusministeriö. Rahoitetut tutkimukset 8/2005. [http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/all/A593314F3A193B6CC22570DE0025973D/\\$file/ratu8mos_2005.pdf](http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/all/A593314F3A193B6CC22570DE0025973D/$file/ratu8mos_2005.pdf). Vierailtu useita kertoja.

Finpro 2009. Maaraportti: Venäjä. <http://www.finpro.fi/fiFI/Market+Information/Country+Information/Europe/Ven%C3%A4j%C3%A4/Ven%C3%A4j%C3%A4>. Vierailtu useita kertoja.

Fischer, P. 2000. Foreign Direct Investment in Russia : A Strategy for Industrial Recovery. New York, NY USA: Palgrave Publishers.

Foreign Investment Advisory Council (FIAC). <http://www.fiac.ru/surveys.php>. Vierailtu 21.10.2009

Jones, J. 2006. Foreign Direct Investment and the Regional Economy. Brookfield, VT, USA: Ashgate Publishing Company.

Karhunen, P., Kosonen, R., Logrén, J. & Ovaska, K. 2008. Suomalaisyriyten strategiat Venäjän muuttuvassa liiketoimintaympäristössä. Helsingin Kauppakorkeakoulu. HSE Print. <http://hsepubl.lib.hse.fi/pdf/hseother/b84.pdf>. Vierailtu useita kertoja.

Kauppapolitiikka. Ulkoasiainministeriön julkaiseman kauppapolitiikan ja viennedistämisen erikoisaikakauslehden verkkoversio. <http://www.kauppapolitiikka.fi>. Vierailtu 14.10.2009

Kotler, P. & Keller, K.L. 2009. Marketing management. Pearson Education, Inc., Upper Saddle River, New Jersey, 13th edition.

Lemcon. <http://www.ipark-lemcon.com/> . Vierailtu useita kertoja.

Liuhto, K. 2009. Special Economic Zones in Russia – What do the zones offer for foreign firms. Electronic Publications of Pan-European Institute 2/2009. <http://www.balticseaweb.com/files/files/publications/pan/2009/Liuhto%200209.pdf>. Vierailtu useita kertoja.

Moosa, I.A. 2002. Foreign Direct Investment: Theory, Evidence and Practice. New York, USA: Palgrave Macmillan.

Männistö, M. 2007. Venäjän erityistalousalueet – Odotukset ja mahdollisuudet. Electronic Publications of Pan-European Institute. Turun Kauppakorkeakoulu. http://www.tse.fi/FI/yksikot/erillislaitokset/pei/Documents/Julkaisut/Mannisto_11_2007.pdf. Vierailtu useita kertoja.

OECD. <http://www.oecd.org/home/>. Vierailtu 20.10.2009.

Pietarin investointiopas. How to invest in St.Petersburg. 2005. Government of St.Petersburg. Committee on Economic Development, industrial policy and trade of St.Petersburg. Saint Petersburg.

Rosstat, Venäjän Federatiivinen valtiollisen tilastitiikan palvelu, http://www.gks.ru/bgd/regl/b09_58/IssWWW.exe/Stg/d1/01-13.htm. Vierailtu 14.10.2009.

Tiusanen, T. 2008. Russia and foreign Direct Investment. Lappeenranta University of Technology.
<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/42978/isbn9789522146724.pdf?sequence=1>. Vierailtu useita kertoja.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Talouskehitysministeriö. Lehdistötiedote.
<http://www.economy.gov.ru/minec/press/news/doc1256140868006>. Vierailtu 28.10.2009.

UNCTAD, YK:n kauppaa- ja kehityskonferenssin Internet-sivut
www.unctad.org. Vierailtu 14.10.2009.